

Motion till riksdagen 2022/23:1217

av **Nooshi Dadgostar m.fl. (V)**

Åtgärder med syfte att stoppa våldskulturen

---

1 Innehållsförteckning

1 Innehållsförteckning	1
2 Förslag till riksdagsbeslut.....	3
3 Inledning.....	5
4 Dags för en ny kvinnomaktutredning	8
5 Stoppa den grova kriminaliteten – öka tryggheten.....	9
5.1 Tillsätt en nationell haverikommission mot skjutningar	9
5.2 Sprid polisens projekt ”Sluta skjut” till hela landet.....	10
5.3 Utvärdera polisens brottsförebyggande arbetsmetoder	11
5.4 Tydliggör polisens brottsförebyggande uppdrag	11
5.5 Polisens arbete i utsatta områden.....	12
5.6 En vetenskaplig kartläggning och tillämpning av fasmodellen.....	14
5.7 Inrätta lokala sociala insatsgrupper	15
5.8 Trygghetsvärdar och trygghetszoner	15
5.9 Medling.....	16
6 Mäns våld mot kvinnor och barn.....	17
6.1 Dags för en ny kvinnofridsutredning.....	19
6.2 Hanteringen av sexualbrott och mäns våld mot kvinnor och barn	19
6.3 Handlingsplan mot sexualiserat våld.....	20
6.4 Översyn av livsvillkoren för kvinnor med skyddad identitet	22
6.5 Akut hjälplinje, 115, för kvinnor utsatta för mäns våld.....	23
6.6 Trygghetsteam för våldsutsatta kvinnor	23
6.7 ”Sluta slå!” uppsökande verksamhet för våldsamma män	24
6.8 Stödcenter för vuxna utsatta för sexualiserat våld.....	25
6.9 Likvärdiga barnahus i hela landet.....	26

7 Förebygg sexuell exploatering	27
7.1 Nationellt centrum och exitprogram mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål.....	28
7.2 Pornografiproduktionens koppling till organiserad brottslighet.....	29
7.3 Polismyndighetens arbete mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål.....	30
7.4 Stärk gränspolisens samarbete med regionkoordinatorerna mot prostitution och människohandel	31
7.5 Obligatorisk undervisning för sexköpsdömda	32
7.6 Sugardejting.....	33
8 Feministisk stadsplanering	33
9 Skolan	34
9.1 Socionomer och familjehandlare på högstadieskolor	34
9.2 Destruktiva mansnormers koppling till kriminalitet.....	35
9.3 Feministiskt självförsvar och problematisering av maskulinitetsnormer	36

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en ny kvinnomaktutredning i syfte att komma till rätta med den bristande jämställdheten och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen snarast bör tillsätta en nationell haverikommission i syfte att minska skjutningar, dödligt våld och gängkriminalitet och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Polismyndigheten, Kriminalvården och Brottsförebyggande rådet i uppdrag att ta fram en nationell strategi för att sprida ”Sluta skjut” till hela landet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Polismyndigheten i uppdrag att utvärdera polisens brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetsmetoder, t.ex. bilpatrullering, och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till att stärka skrivningarna om polisens trygghetsskapande och brottsförebyggande uppdrag i polislagen och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Brottsförebyggande rådet i uppdrag att genomföra en kartläggning av landets socialt utsatta områden och relevanta aktörer samt sprida fasmodellen som arbets sätt till dessa områden och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till att inrätta lokala sociala insatsgrupper i syfte att minska förekomsten av skjutningar, dödligt våld och gängkriminalitet samt öka tryggheten och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till att inrätta särskilda trygghetszoner med trygghetsvårdar i socialt utsatta områden och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Brottsförebyggande rådet i uppdrag att samordna medlingsverksamheten vid brottmål på nationell nivå och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en ny kvinnofridskommission med uppdrag att utifrån ett helhetsgrepp föreslå åtgärder för att förebygga och motverka mäns våld mot kvinnor och barn och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Polismyndigheten i uppdrag att prioritera ärenden om sexualbrott och mäns våld mot kvinnor och barn och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör göra en översyn av livsvillkoren för de kvinnor och barn som lever med skyddade personuppgifter i syfte att förbättra deras situation och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Polismyndigheten i uppdrag att inrätta en akut hjälplinje, 115, för kvinnor utsatta för mäns våld och tillkännager detta för regeringen.

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till en utveckling av lokala trygghetsteam i syfte att stärka skyddet för kvinnor som utsatts för mäns våld, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till en utveckling av ett "Sluta slå"-program baserat på Intimate Partner Violence Prevention (IPVI) i syfte att skydda utsatta kvinnor och barn mot våldsamma män och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning som ser över möjligheten att samla specialistkompetens på särskilda stödcenter för vuxna som utsatts för sexualbrott och våld i nära relationer, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till att kartlägga den svenska sexhandels och porrindustrins kopplingar till organiserad brottslighet samt ta fram åtgärder som minskar porrindustrin och stöttar de människor som utnyttjas i den, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Polismyndigheten i uppdrag att organisera arbetet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål i nära samarbete med socialtjänst och ideella organisationer på området och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Polismyndigheten i uppdrag att se över polisens samarbete med regionkoordinatorerna mot prostitution och människohandel i samtliga polisregioner och ta fram en handlingsplan för att stärka samarbetet i syfte att ge utsatta personer skydd och stöd och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag till lagstiftning som innebär att en dom om köp av sexuell tjänst kan innehålla villkor om obligatorisk undervisning för den dömda om sexhandels och prostitutionens orsaker och konsekvenser och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Polismyndigheten i uppdrag att särskilt söka efter unga människor som riskerar att utnyttjas i prostitution via dejtingsidor på nätet eller dejtingappar genom s.k. sugardejting i syfte att förmedla en direkt kontakt till socialtjänsten för att de utsatta ska få hjälp och stöd att lämna prostitutionen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på åtgärder som syftar till att uppmuntra och stimulera förekomsten av feministisk stadsplanering och feministiskt bostadsbyggande och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över möjligheten att inrätta skolsociala samverkansteam med socionomer och familjebehandlare vid samtliga högstadieskolor i socialt utsatta områden och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge lämplig aktör i uppdrag att ta fram en åtgärdsplan för att arbeta med pojkar och unga män i syfte att förebygga gängkriminalitet, våldsbejakande extremism och destruktiva mansnormer, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till att alla flickor från årskurs 7 ska erbjudas feministiskt självförsvar och tillkännager detta för regeringen.

3 Inledning

Våldskulturen är ett komplext och mycket allvarligt samhällsproblem som kräver åtgärder inom i stort sett alla politikområden och på alla nivåer i samhället. Trots polisens stora resurstillskott, höjningar av flera straff och ökad användning av hemliga tvångsmedel så har gängrelaterade brott och skjutningar inte minskat. Detsamma gäller mäns våld mot kvinnor. Det visar att det behövs andra åtgärder än de som förs fram som universallösningar av högerregeringen. Våldsbejakande och destruktiva mansnormer måste förändras i grunden. Det behövs fler poliser med rätt kompetens att utreda grova brott, sociala insatsgrupper, avhoppbarverksamhet för kriminella och en familjebaserad socialtjänst. Insmugglingen av narkotika och illegala vapen måste stoppas redan vid landets gränser för att underminera gängens svarta ekonomi. För att verkligen minska den grova kriminaliteten och stärka människors trygghet i utsatta och eftersatta områden krävs, i stället för högerpartiernas prat om hårdare tag med visitationszoner och längre straff, en gemensam politisk vilja för att minska klassklyftorna i samhället. Vänsterpartiets uppfattning är att lagstiftaren måste ta ett helhetsgrepp på våldet för att komma till rätta med problemen. Åtgärderna måste vara effektiva och relevanta och baseras på forskning, inte på populism och känslostyrda resonemang. Dessvärre bygger högerpartiernas förslag ofta på rent tyckande i stället för på forskning och beprövad erfarenhet. Högerregeringens politik kommer inte att leda till ett tryggare samhälle, bara öka splittringen, misstänksamheten och otryggheten.

I dagens kriminalpolitiska debatt framstår det som om all kriminalitet växer helt okontrollerat. I själva verket har det dödliga våldet sedan 1990-talets början stadigt minskat i Sverige, fram till för några år sedan, då nedgången bröts och i stället övergick i en uppgång. Nivån i dag är dock fortfarande lägre än under 1990-talet.¹ En rapport från Institutet för framtidsstudier (IFF) 2018 visar att brottsligheten i Sverige ligger på en stabil nivå.² Exempelvis har antalet bostadsinbrott och personrån varit oförändrat under i stort sett hela 2010-talet och andelen som uppgår att de utsatts för misshandel har minskat. Flera större studier i Sverige under 2000-talet visar att andelen individer som utsätts för den stora majoriteten av brott – våld, stöld, skadegörelse – minskar sedan 10–15 år tillbaka.³ Samtidigt har det dödliga skjutvapenvåldet ökat.⁴ När det gäller ungdomskriminaliteten som helhet uppvisar även den en stabil eller lätt nedåtgående trend (Estrada, 2017) och landets yngre befolkningsgrupper är betydligt mindre brottsbelastade än de äldre grupperna. Men samtidigt som lagöverträdarna har blivit färre över tid (en minskning i prevalens) har antalet brott per lagöverträdare blivit större (en ökning i incidens).

¹ Dödligt våld i den kriminella miljön 2005–2017, Brottsförebyggande rådet, rapport 2020:4.

² Institutet för framtidsstudier, Våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet i Sverige, Forskningsrapport 2018:4.

³ Kjell Elefalk, artikel Dramatisk reducerad utsatthet under 20 år! Tidskrift för kriminalvård, 2022-05-05.

⁴ Brottsförebyggande rådet, Dödligt skjutvapenvåld i Sverige och andra europeiska länder. En jämförande studie av nivåer, trender och våldsmetoder, 2021:8. Se även Brottsförebyggande rådets kortanalys Brottsutvecklingen till och med 2021, 5/2022.

Enligt Nationella trygghetsundersökningen (NTU) 2022 som Brottsförebyggande rådet (Brå) presenterade den 11 augusti 2022 har den självrapporterade utsattheten för brott mot person minskat för tredje året i rad och ligger nu på den lägsta nivån sedan 2016. För nästan alla brottstyper har andelen utsatta legat stabilt eller minskat sedan 2021. Försäljningsbedrägerier har dock ökat under tidsperioden. Vidare är förtroendet för rättsväsendet fortsatt högt i årets undersökning, och för flera av rättsväsendets myndigheter är nivån den högsta hittills.⁵

Enligt studier från Brå⁶ kan ökningen av det dödliga våldet kopplas till konflikter i den kriminella miljön. Våldet har i stor utsträckning flyttat utomhus, till olika platser i den offentliga miljön. Det är vanligt att skjutvapen används, och under perioden 2005–2017 blev skjutvapen ännu vanligare. Automatvapen förekom i stort sett inte alls fram till 2012 men förekommer i nära en fjärdedel av fallen i den kriminella miljön under den senare delen av perioden. Studien visar att brottsoffer för dödligt våld vid konflikter i den kriminella miljön generellt är yngre än vid andra typer av dödligt våld. Vidare är dödligt våld vid konflikter i den kriminella miljön i första hand ett storstadsfenomen.

Brå har gjort en jämförande studie av det dödliga skjutvapenvåldet i Sverige och andra europeiska länder. Fram till för några år sedan tillhörde Sverige de länder i Europa som hade relativt låga nivåer av dödligt våld. Under den studerade perioden har den svenska nivån dock stigit och ligger nu högre än i många andra länder. Uppgången i Sverige gäller framför allt dödligt våld med skjutvapen som började öka redan under mitten av 00-talet. Den största skillnaden mellan Sverige och övriga Europa avser dödligt våld med skjutvapen mot 20–29-åringar; det är i princip enbart inom denna åldersgrupp som den svenska ökningen har ägt rum. De största könsskillnaderna i dödligt våld observeras just i dödligt våld med skjutvapen, som sällan riktas mot kvinnor. Forskning visar att ökningen i det dödliga skjutvapenvåldet i Sverige är starkt förknippad med kriminella miljöer i utsatta områden. Enligt Brå är ökningen av skjutvapenvåldet i Sverige inte helt lätt att förklara. En rimlig slutsats är att ökningen i Sverige kan handla om en särskild gruppdynamik i den kriminella miljön, där skjutningar utlöser varandra. Varför en sådan dynamik har uppstått just i Sverige är enligt Brå till stor del oklart.⁷ Enligt Brå strävar fler kriminella nätverk än tidigare efter att kontrollera lokala narkotikamarknader i vissa bostadsområden. Konkurrensen om områden leder till högre konfliktnivåer. Bostadsområdena präglas av ekonomisk segregation, sociala problem och otrygghet. En väsentlig del av narkotikadistributionen koncentreras i dessa områden, men själva försäljningen är betydligt mer omfattande. Dessa omständigheter innebär att det enligt Brå kan krävas bredare insatser för att komma åt narkotikahandlingen i utsatta bostadsområden.⁸

Det är en förhållandevis liten grupp unga män som begår den största delen av de grövsta brotten. Det är inte särskilt sannolikt att ”hårdare tag” med längre straff kommer att avhålla denna grupp män och andra unga män som befinner sig i riskzonen för liknande kriminalitet från att begå brott. Vårt resonemang bekräftas och styrks av forskning som visar att längre straff inte är effektiva i den meningen att de får människor att begå färre brott. En person som sitter i fängelse är visserligen delvis förhindrad från att

⁵ Brottsförebyggande rådet, Nationella trygghetsundersökningen 2022, rapport 2022:9.

⁶ Se bl.a. Dödligt våld i den kriminella miljön 2005–2017, Brottsförebyggande rådet, rapport 2020:4.

⁷ Brottsförebyggande rådet, Dödligt skjutvapenvåld i Sverige och andra europeiska länder. En jämförande studie av nivåer, trender och våldsmetoder, 2021:8.

⁸ Brottsförebyggande rådet (Brå), Narkotikamarknader. En studie av smuggling, gatuförsäljning, internethandel och köpare, 2021:10.

begå nya brott. Men för att få effekt på brottsnivån i samhället krävs att människor sitter inspärrade under väldigt långa perioder.⁹ Vi vänder oss bestämt emot en utveckling där människor sitter inlåsta på lång obestämd tid utan möjlighet till rehabilitering och återanpassning till samhället. Mer om våra förslag för en modern kriminalvård finns att läsa i motion 2021/22:916.

Skjutvapenvåld och handgranatsdetonationer är starkt koncentrerade till socialt utsatta områden i svenska storstäder, där levnadsvillkoren är betydligt sämre och individernas sociala och ekonomiska resurser svagare. Flera studier visar att våldet främst drabbar unga män som är aktiva i, eller vistas i närhet av, kriminella miljöer.¹⁰ Dessvärre finns det flera fall de senaste åren där personer som bara råkat vara på fel plats vid fel tillfälle blivit offer för kriminella gängs skjutvapenvåld. I juni 2021 sköts en polis till döds på öppen gata under tjänsteutövning. Flera skjutningar har inträffat i bostadsområden, köpcentrum och andra centrala områden där många människor befunnit sig. Det är helt oacceptabelt. Vänsterpartiet har förslag på flera åtgärder som syftar till att vända den destruktiva utvecklingen. Mer om vår politik för att stoppa det grova våldet finns att läsa i motion 2021/22:470. Vi har bl.a. föreslagit en nationell avhopparverksamhet för kriminella och ett ökat statligt ansvar för inslussningen i samhället av personer som avtjänat fängelsestraff för grova brott.

Enligt Brå är de flesta som utsätts för misshandel eller dödligt våld i det offentliga rummet pojkar eller män som utsatts av en pojke/man. Däremot är flickor, kvinnor och icke-binära i mycket högre grad utsatta för sexualiserat våld och våld i nära relationer. Det våldet utövas också till övervägande del av en kille eller man. Män utgör 98 procent av samtliga misstänkta för sexualbrott enligt Brås statistik. Den största delen av våldet utövas alltså av män mot andra män i t.ex. krogköer eller gatumiljö samt av män mot kvinnor i nära relationer. Mäns och pojkars våld är ett enormt samhällsproblem som både är kostsamt och innebär stort lidande för brottsoffren. Att mäns våldshandlingar hänger ihop med destruktiva mansnormer är väl belagt. Inom maskulinitetsforskningen har många uppmärksammat kopplingen mellan maskuliniteter och våld.¹¹ Våld, eller potentialen för att ta till våld, kan framför allt för pojkar och män vara ett sätt att konstruera maskulinitet. En studie av MUCF (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor)¹² 2013 visar att risken för att ha utövat en våldsamt eller kränkande handling ökar över tre gånger för pojkar som instämmer både i stereotypa påståenden om könsroller och i stereotypa påståenden om maskulinitet och femininitet jämfört med pojkar som inte instämmer i något av dessa påståenden.

Ett ojämnt och ojämnt samhälle fungerar som en grogrund för mäns våld. De destruktiva mansnormerna förstärks i sin tur i en ojämnt omgivning där män är överordnade kvinnor. På så sätt finns det ett samband mellan femicid, hat mot kvinnor, incelkulturen och våldsbejakande mansnormer i gängmiljöer. Narkotikaförsäljning och vapensmuggling hänger i sin tur ihop med grova våldsbrott. Att våldtäkt mot kvinnor och barn används som vapen har vi blivit smärtsamt påminda om under Rysslands krig mot Ukraina. Ett krig som i likhet med andra krig och konflikter lett till flyktingströmmar,

⁹ Se t.ex. Felipe Estrada, professor i kriminologi, Stockholms universitet, m.fl.

¹⁰ Institutet för framtidsstudier, Våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet i Sverige, Forskningsrapport 2018:4, Brottsförebyggande rådet, Dödligt skjutvapenvåld i Sverige och andra europeiska länder. En jämförande studie av nivåer, trender och våldsmetoder, 2021:8.

¹¹ Jfr Connell 1995, Segal 1997, Kimmel 1994, Kimmel & Mahler 2003, Kolnar 2005, Messerschmidt 1993, 1997, 1999, 2000, 2004.

¹² Unga och våld – en analys av maskulinitet och förebyggande verksamheter, 2013.

trafficking och utnyttjande av kvinnor och barn i prostitution. Konsekvenserna av det sexualiserade våldet mot kvinnor och barn blir omfattande och långvariga. I krigets spår följer även att fler vapen kommer i omlopp genom illegal vapenhantering. Våld och destruktiva mansnormer är därför ett mycket allvarligt hot mot vår demokrati och riskerar på sikt att destabilisera samhället, inte bara i en krigssituation.

4 Dags för en ny kvinnomaktutredning

Kvinnomaktutredningen (Utredningen om fördelningen av ekonomisk makt och ekonomiska resurser mellan kvinnor och män) tillsattes av regeringen 1995 och presenterade 13 forskningsrapporter under slutet av 1990-talet. 1998 publicerades slutbetänkandet *Ty makten är din ... Myten om det rationella arbetslivet och det jämställda Sverige* (SOU 1998:6). Kvinnomaktutredningen konstaterar bl.a. att utbildning lönar sig sämre för kvinnor än för män och att yrkesgrupper med kvinnlig dominans har sämre lön än yrkesgrupper med manlig dominans. Kvinnor förlorar i löneutveckling när de får barn, men de män som tar sitt föräldraskap på allvar och är pappalediga förlorar ännu mer. Även kvinnor som aldrig föder barn, eller som passerat de barnafödande åldrarna, får betala "kvinnoböter" i form av lägre lön och sämre karriärmöjligheter. Kvinnor som skiljer sig från en man förlorar ekonomiskt på det medan männen ofta förlorar kontakten med barnen. Utredningen konstaterar vidare att den offentliga sektorn i vissa avseenden kan ses som mer "kvinnovänlig" än den privata men i andra avseenden exploaterar kvinnor. De många deltidjobben och tillfälliga anställningarna utnyttjar kvinnor och lämnar dem med dåliga löner och utvecklingsvillkor och usla pensioner. Detta trots att offentlig sektor styrs politiskt och att dess ledning borde veta bättre. Sammanfattningsvis visar Kvinnomaktutredningen en bild av ett långt ifrån jämställt Sverige.

Över 20 år senare kan vi konstatera att många av de problem som Kvinnomaktutredningen tar upp fortfarande existerar och i vissa fall förvärrats. Vänsterpartiet har t.ex. återkommande lyft den strukturella diskrimineringen på arbetsmarknaden. Frågan om jämställdhet mellan kvinnor och män handlar till stor del om den ekonomiska politiken eftersom frågor om resurser är helt avgörande för att minska orättvisor. Det är inte rimligt att kvinnor ska vara beroende av män för sin försörjning. Att en kvinna kan försörja sig själv är till exempel nödvändigt om hon ska kunna lämna en man som misshandlar henne. Vi anser att kvinnor och män ska ha lika lön för lika arbete och att alla som vill ska ha rätt att arbeta heltid. I dag arbetar många kvinnor deltid för att de helt enkelt inte erbjuds en heltidstjänst. Vi driver på för arbetstidsförkortning och för höjda löner i kvinnodominerade yrken.

Pensionssystemet förstärker också de könsorättvisor som finns på arbetsmarknaden. Kvinnor har i genomsnitt ca 70 procent av mäns pension och skillnaden ökar med åldern. Hälften av alla kvinnor tvingas ta ut garantipension till någon del för att klara sig. Systemet kompenserar inte för föräldraledighet och sjukpenningdagar på ett tillfredsställande sätt. I det nuvarande pensionssystemet riskerar en allt större andel av framtidens pensionärer, särskilt kvinnor, att bli fattiga.

Regeringen bör därför snarast tillsätta en ny kvinnomaktutredning i syfte att komma till rätta med den bristande jämställdheten. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5 Stoppa den grova kriminaliteten – öka tryggheten

När samhällets orättvisor och klassklyftorna ökar skapas en mer gynnsam grogrund för grov kriminalitet, särskilt i de fattigaste områdena. De av oss som bor i dessa områden är särskilt utsatta för våld och det finns en uppgivenhet över att samhället övergivit området. I stället för framtidsdrömmar om utbildning och bra jobb känner många en desperation inför en hopplös framtid. Droghandel har därför blivit ett alternativ för alltför många barn och ungdomar i eftersatta förorter; detta gäller särskilt för pojkar och unga män. Det är ett svek från samhällets sida. Alltför ofta lyfts repression och hårdare tag upp som lösningar i stället för att ta itu med problemen på allvar. Det kräver nämligen omfattande förebyggande insatser. För att få ner brottsligheten går det inte bara att vara hård mot de kriminella; det gäller att vara smartare än de kriminella. Vissa straff kan behöva höjas, men mycket mer fokus måste riktas mot att förhindra rekryteringen av nya barn till gängkriminalitet. Skola och fritidsverksamheter behöver få bättre resurser, likaså socialtjänsten. Barn och ungdomar måste få möjligheter till kommunalt stödda fritidsaktiviteter, skolan måste få bättre resurser för att stödja elever som behöver det för att klara betygen och socialtjänsten behöver förstärkas med tillräckliga resurser och kunskap för att arbeta både förebyggande och med barnskydd.

Det är Vänsterpartiets absoluta övertygelse att en stark, gemensamt finansierad och jämlik välfärd med en väl fungerande, icke marknadsstyrd skola, en utbyggd fritidsverksamhet, sjukvård och socialtjänst, låg arbetslöshet och ett starkt socialt försäkrings-system är det bästa sättet att motverka klassamhället och att förebygga kriminalitet. Samtidigt måste grov brottslighet som gängkriminalitet bekämpas på ett effektivt sätt med hjälp av lagstiftning som bygger på de grundläggande rättsliga principerna i en rättsstat. Men att bara lagstifta om längre straff och låsa in fler personer i fängelse under längre tider kommer aldrig att bygga ett tryggare samhälle. I stället behövs ett helhetsgrepp på och en kraftansamling för det brottsförebyggande arbetet samt en satsning på den gemensamma välfärden.

5.1 Tillsätt en nationell haverikommission mot skjutningar

Skjutvapenvåldet skördar unga människors liv och slår sönder familjer. Otryggheten för alla invånare ökar i de områden där skjutningarna förekommer. Hämndspiraler bland olika kriminella gäng leder till fler skjutningar. Intensiva satsningar har gjorts av rättsvårdande myndigheter för att stoppa den gängkriminella utbredningen. Samtidigt har ett flertal straffskärpningar trätt i kraft. Trots straffskärpningar och omfattande och offensivt polisarbete har utvecklingen nationellt dessvärre fortsatt i en negativ riktning och skjutningar och sprängningar ligger på en hög nivå. Detta visar att regeringen omgående måste ta ett helhetsgrepp på problematiken med utgångspunkt i forskning och beprövad erfarenhet. Målet ska vara att minska förekomsten av skjutningar, dödligt våld och gängkriminalitet samt att stärka tryggheten för de människor som bor i utsatta områden. Alla berörda aktörer och myndigheter som polis, kriminalvård, Brottsförebyggande rådet, socialtjänst, skola, civilsamhällets organisationer, relevanta forskare m.fl. behöver samlas i syfte att ta fram en konkret handlingsplan för att minska våldet och gängkriminaliteten. Vidare bör kommunernas, regionernas respektive statens ansvar och skyldigheter tydliggöras i arbetet.

Regeringen bör snarast tillsätta en nationell haverikommission i syfte att minska skjutningar, dödligt våld och gängkriminalitet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.2 Sprid polisens projekt ”Sluta skjut” till hela landet

”Sluta skjut” är ett samarbete mellan polisen, Kriminalvården, Malmö stad och engagerade medborgare för att förebygga skjutningar och göra det lättare att få rätt stöd för den som vill bort från ett våldsamt liv. Ett förnyat avtal om samverkan för åren 2021–2023 har tecknats av myndigheterna. Strategin bygger på en beprövad amerikansk modell, GVI (gruppvåldsintervention), som visat goda resultat i våldsutsatta städer i USA. Strategin togs fram i USA i början av 1990-talet av David Kennedy och National Network For Safe Communities vid John Jay College. GVI har upprepade gånger visat att våldet kan minska dramatiskt när medborgare, polis, kriminalvård och socialarbetare går ihop för att arbeta direkt med den lilla men aktiva del av personer som ägnar sig åt våld och kriminalitet i grupper. Kortfattat handlar det om att bryta den gruppdynamik som fostrar ett våldsamt beteende och ersätta den med en gruppdynamik som ser och förstår de många negativa konsekvenser som följer en våldsakt, och fördelarna med att upphöra med våldet. Strategin handlar om ett välkoordinerat samarbete, ett bättre nyttjande av existerande resurser och sättet att kommunicera ut arbetet till grupper och deltagare. Även om lösningen låter enkel så kan det vara svårt att vara den som lägger ifrån sig vapnet först, även om personen kanske vill. GVI:s strategier är utformade för att underlätta för de som är inblandade i skjutningar att upphöra med dem.

En central del av GVI är en s.k. call-in. En call-in är ett möte mellan gruppmedlemmar och de aktörer som gemensamt jobbar med strategin, dvs. polis, socialtjänst, kriminalvård och representanter från samhället som grupperna respekterar och lyssnar på. Syftet med en call-in är att informera medlemmarna om de konsekvenser som drabbar hela gruppen om en person skjuter någon annan, att etablera ett tydligt budskap från alla delar av samhället att våld inte är accepterat, erbjuda en väg ut från ett liv i våld med hedern i behåll och där stöd finns för den som vill hitta en väg in i samhället igen. De som kallas till en call-in är personer som redan är i kontakt med Kriminalvården, som en del av deras villkorliga frigivning eller skyddstillsyn. Deltagarna ska sedan sprida budskapet vidare.

Brottsförebyggande rådet (Brå) ansvarar för process- och effektutvärdering av projektet i samarbete med Malmö universitet. Utvärderingen av processen visar att det går att implementera den amerikanska GVI-strategin i en svensk stad och i en svensk kontext, men att lokala anpassningar måste göras och att GVI är en strategi som kräver kunskap och engagemang. Effektutvärderingen visar att antalet skjutningar i Malmö minskade under perioden som pilotprojektet Sluta skjut pågick.¹³

Regeringen avsatte 6 miljoner kronor till Brå i vårändringsbudgeten för 2021 i syfte att sprida arbetsmetoden. Regeringen har även gett Brå, Polismyndigheten och Kriminalvården i uppdrag att sprida Sluta skjut till fler orter i Sverige. Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 mars 2024. Detta är mycket lovvärt och arbetet bör utgöra grunden för att sprida Sluta skjut till hela landet. För att detta ska fungera krävs dock, enligt vår mening, en nationell strategi.

¹³ Anna-Karin Ivert och Caroline Mellgren, Effektutvärdering av Sluta skjut. En strategi för att minska det grova våldet, FoU-rapport 2021:2.

Regeringen bör ge Polismyndigheten och Kriminalvården och Brottsförebyggande rådet i uppdrag att ta fram en nationell strategi för att sprida ”Sluta skjut” till hela landet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.3 Utvärdera polisens brottsförebyggande arbetsmetoder

Det finns ett starkt tryck från politiker, från media och även från allmänheten på polisen att vara mera synlig. Patrullering i bil verkar vara den metod som man i dag använder i syfte att skapa trygghet och förebygga brott. Samtidigt finns det forskningsrön som ifrågasätter effektiviteten i denna metod, när det gäller både brottsprevention och trygghetsskapande. Sarnecki hänvisar bl.a. till både internationell och svensk forskning som visar att patrullering i bil inte ger vare sig minskad brottslighet eller ökad trygghet. Däremot finns det forskningsstöd för att fotpatrullering, i motsats till patrullering med bil, ökar medborgarnas trygghet. Dock visar studier att det även krävs att polisen lyckas skapa ett engagemang hos lokalbefolkningen. Fotpatrullering är en ovanlig arbetsmetod för polisen. En rapport från Holgersson och Knutsson (2012) visar att de undersökta poliserna inte ägnade mer än 1,2 procent av sin tid åt fotpatrullering.

Trots att denna kunskap finns tillämpar svensk polis i stor utsträckning slumpmässig patrullering med bil. Dessutom vill polisen ofta utöka denna patrullering i syfte att öka tryggheten så fort resurserna tillåter.¹⁴ Sarnecki menar att det är hög tid att genomföra en svensk utvärdering av effekterna av bilpatrullering på medborgarnas känsla av trygghet och deras faktiska utsatthet för brott. Vänsterpartiet delar den uppfattningen. Polisens arbetsmetoder bör baseras på forskning och utvärderingar som visar att en metod faktiskt fungerar för att förebygga brott och skapa större trygghet hos befolkningen. Andra metoder som polisen kan använda sig av är t.ex. fotpatrullering eller patrullering på nätet i syfte att upptäcka bl.a. grooming av barn och ungdomar eller andra typer av brott som begås med internet som brottsverktyg.

Regeringen bör ge Polismyndigheten i uppdrag att utvärdera polisens brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetsmetoder, t.ex. bilpatrullering. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.4 Tydliggör polisens brottsförebyggande uppdrag

Polisverksamheten syftar till att som ett led i samhällets verksamhet för att främja rättvisa och trygghet upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt att i övrigt tillförsäkra allmänheten skydd och annan hjälp (1 § polislag [1984:387]). I polislagens 2 § där polisens uppgifter räknas upp nämns dock inte upprätthållande av trygghet. Däremot nämns det att polisen ska övervaka ordning och säkerhet samt ingripa om ordning och säkerhet hotas.¹⁵ Sarnecki menar att polisens brottsförebyggande arbete är eftersatt när det gäller både metoder och resurser, trots att det är ett centralt område i polisens verksamhet. Bristerna gäller användning av beprövade metoder, dokumentation och inte minst utvärdering.¹⁶ Sarnecki gör bedömningen att polisens trygghets- och kontaktskapande

¹⁴ Stöta på patrull – en ESO-rapport om polisens problemorienterade arbete, Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi 2019:6, s. 78–79.

¹⁵ Stöta på patrull – en ESO-rapport om polisens problemorienterade arbete, Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi 2019:6, s. 77.

¹⁶ A.a., s. 76.

arbete behöver ett kraftigt resurstillskott. Det behövs även en diskussion gällande balansen mellan resurstilldelningen till utryckning/utredning respektive brottsprevention/trygghetsskapande verksamhet. Vidare behövs mer forskning och systematisk metodutveckling samt utbildning när det gäller det trygghetsskapande uppdraget. Samordningen mellan den del av verksamheten som främst arbetar med utryckning/utredning och den som arbetar med prevention/trygghet kan förbättras. Detta gäller i synnerhet i socialt utsatta områden och i situationer av social oro.¹⁷

Vänsterpartiet anser att polisen bör få bättre verktyg för att arbeta mer säkerhets- och trygghetsskapande. En början är att stärka och tydliggöra polisens brottsförebyggande uppdrag.

Regeringen bör ta initiativ till att stärka skrivningarna om polisens trygghetsskapande och brottsförebyggande uppdrag i polislagen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.5 Polisens arbete i utsatta områden

Utsatta områden, eller socialt utsatta områden som de också kallas, är ett vanligt förekommande begrepp i samhällsdebatten. Dock saknas en allmänt vedertagen definition av begreppet. Ofta kopplas begreppet till geografiskt avgränsade områden med låg socioekonomisk status och höga nivåer av otrygghet och brottslighet. Polismyndigheten använder begreppet utsatta områden. I rikspolischefens beslut om att dessa områden ska tilldelas extra resurser benämns de även som prioriterade områden. Nationella operativa avdelningen (Noa) inom polisen identifierar utsatta områden utifrån en tregradig skala: utsatta områden, särskilt utsatta områden och riskområden.

Riksrevisionen har i sin rapport Rätt insats på rätt plats – polisens arbete i utsatta områden (RiR 2020:20) granskat om polisens arbete med utsatta områden är ändamålsenligt. Ett ändamålsenligt arbete innebär att det ska vara tydligt vilka områden Polismyndigheten identifierar som utsatta, att regeringen och Polismyndigheten har haft en effektiv styrning som möjliggör för poliserna i utsatta områden att arbeta effektivt och använda beprövade arbetsmetoder som är anpassade till situationen i utsatta områden. Granskningen visar att Polismyndighetens metod för att identifiera utsatta områden är ett stöd i arbetet med att ta fram lokala lägesbilder, men att det finns brister i metoden. Polismyndigheten följer inte upp resursfördelningen till utsatta områden, vilket gör att det inte går att veta hur stor del av de senaste årens resurstillskott som har fördelats dit. Riksrevisionens enkätundersökning visar även att rikspolischefens beslut om minst en områdespolis per 5 000 invånare inte har genomförts i en tredjedel av de lokalpolisområden som har utsatta områden. Riksrevisionens bedömning är att de poliser som tjänstgör i utsatta områden har anpassat sitt arbetssätt och arbetar enligt beprövade metoder i den omfattning som är möjlig sett till resurssituationen, men att det finns omständigheter som begränsar polisens förmåga att arbeta effektivt.

Med utgångspunkt i granskningens resultat lämnar Riksrevisionen några rekommendationer till Polismyndigheten. Tillförlitligheten i processen som används för att identifiera utsatta områden måste öka. Det kan t.ex. handla om att se över bedömningskriterierna och ta fram rutiner för hur metodstödet ska användas på ett enhetligt sätt. Vidare bör Polismyndigheten följa upp hur många områdespoliser som fördelas till utsatta områden, både för att säkerställa att beslutet om minst en områdespolis per 5 000

¹⁷ A.a., s. 87.

invånare i utsatta områden uppfylls och för att analysera behovet. Slutligen bör myndigheten säkerställa att polisen har tillgång till den tekniska utrustning som behövs för att kunna arbeta effektivt i utsatta områden. Riksrevisionen konstaterar i sin rapport att antalet områden som har identifierats som utsatta, särskilt utsatta och riskområden har varierat över tid, liksom polisens tillvägagångssätt för att identifiera dessa.

Polisen publicerar regelbundet lägesrapporter om utsatta områden i landet. Ett exempel är rapporten Lägesbild över utsatta områden – Regeringsuppdrag 2021, som visar att det är totalt 61 områden som bedöms ha en kriminell påverkan i lokalsamhället av sådan allvarlighetsgrad att de bör inkluderas i den nationella lägesbilden. Under 2020 hade cirka 40 procent av skjutningarna koppling till utsatta områden, antingen genom att de inträffat i ett utsatt område eller att de utförts av aktörer som har koppling till utsatta områden. Enligt rapporten sker även en fjärdedel av landets anmälda brott avseende skadegörelse genom brand i motorfordon i dessa områden. Det är också, jämfört med riket i övrigt, mer vanligt förekommande med hot och övergrepp i rättsak, något som också ingår i polisens definition av ett utsatt område.

Polisens rapporter har kommit att bidra till högljudda debatter såväl i media som i politiken. Enligt Vänsterpartiets mening är det djupt olyckligt att en ovetenskaplig metod får ligga till grund för rapporter från en myndighet med listor på områden som utpekade som mer eller mindre utsatta. I klartext säger Riksrevisionens rapport att Polismyndighetens bedömningar av vad som är s.k. utsatta områden är så pass subjektiva att det inte ens går att jämföra olika områden med varandra. Denna osäkerhet har ytterst drabbat de människor som lever, jobbar och bor i de utpekade områdena. Dessutom skadas förtroendet för polisen när enskilda polisers uppfattningar, i brist på en vetenskapligt förankrad metod, kan ligga till grund för vilka områden som ska klassificeras som utsatta.

En rapport¹⁸ från Brå visar att fler kriminella nätverk än tidigare strävar efter att kontrollera lokala narkotikamarknader i vissa bostadsområden. Konkurrensen om områden leder till högre konfliktnivåer. Bostadsområdena präglas av ekonomisk segregation, sociala problem och otrygghet. En väsentlig del av narkotikadistributionen koncentreras i dessa områden, men själva försäljningen är betydligt mer omfattande. Dessa omständigheter innebär att det enligt Brå kan krävas bredare insatser för att komma åt narkotikahandlingen i utsatta bostadsområden. Brå understryker vikten av att en ökad polisiär närvaro vägleds av tydliga strategier. Eftersom problemens omfattning och uttryck varierar så pass mellan olika delar av landet är det enligt Brå centralt att ta fram lokala analyser och kartläggningar. Brå lyfter dock fram att det krävs specialistkompetens för att kunna utforma träffsäkra åtgärder.

Vänsterpartiet har inget emot att särskilda satsningar och insatser görs i de områden i landet som har en hög kriminalitet och präglas av en otrygghet för invånarna. Tvärtom har vi återkommande lagt förslag till riksdagen i syfte att stärka tryggheten och minska kriminaliteten. Läs mer i vår motion Stoppa den grova kriminaliteten (2021/22:470). Däremot anser vi att metoder för att åtgärda problem måste baseras på relevant forskning och ha en vetenskaplig grund.

I regleringsbrevet till Polismyndigheten för 2021 fick myndigheten i uppdrag att uppdatera lägesbilden över utsatta områden och redovisa den till regeringen. I lägesbilden skulle Polismyndigheten redovisa och beskriva de utsatta områdena och ge en

¹⁸ Brottsförebyggande rådet (Brå), Narkotikamarknader. En studie av smuggling, gatuförsäljning, internethandel och köpare, 2021:10.

samlad bedömning och analys av situationen i dessa utifrån ett polisiärt perspektiv. I bedömningen skulle polisiärt relevanta indikatorer användas och underlaget ska i så stor utsträckning som möjligt bygga på objektiva kriterier för att öka jämförbarheten. Utöver lägesbilden skulle myndigheten ge en samlad bild av vilka polisiära åtgärder som vidtas i de utsatta områdena samt beskriva hur det fortsatta arbetet ska bedrivas. I lägesrapporten för 2021 finns förvisso en ansats att på ett mer objektivt sätt definiera vad som är ett utsatt område. Vänsterpartiet anser att detta är en bra början men inte tillräckligt för att rätta till de allvarliga problem som vi nämnt ovan. Därför vill vi att Brottsförebyggande rådet ska få i uppdrag att genomföra en kartläggning av landets socialt utsatta områden. Mer om våra förslag för polisen finns att läsa i motion 2022/23:244.

5.6 En vetenskaplig kartläggning och tillämpning av fasmodellen

Brottsförebyggande rådet (Brå) har utvecklat den s.k. fasmodellen som kan tillämpas vid långsiktiga samverkansprojekt mot brottslighet och otrygghet i utsatta områden. Grunden för fasmodellen är att ett område kan befinna sig i tre olika faser och att varje fas har olika förutsättningar för såväl brottsbekämpande som förebyggande arbete. I fas 1 är det svårt för polis och kommun att arbeta i området. Då handlar det främst om att skapa förutsättningar för ett mer omfattande brottsbekämpande och brottsförebyggande arbete i nästa fas. I fas 2 har det etablerade samhället lyckats återta viss kontroll i området och då finns det ännu större utrymme för förebyggande aktiviteter. I fas 3 har de boendes förtroende för kommun och polis ökat ytterligare, vilket leder till att fler lämnar information till polisen och kommunen. Det ökar förutsättningarna för att även arbeta mot den mindre synliga brottsligheten. Fasmodellen används bl.a. i Gottsunda av polisen i samarbete med kommunen under 2019–2024. Brå följer upp och stöttar det pågående arbetet. Satsningen syftar till att minska antalet skjutningar, öka tryggheten för de boende i vissa områden och i centrum, nolltolerans mot narkotikaförsäljning och svarta hyreskontrakt samt att minska rekryteringen till kriminalitet. Arbetet med fasmodellen bygger på samverkan mellan polis, kommun, fastighetsägare, boende i området, lokala organisationer m.fl. civila aktörer. Modellen kan utvecklas och bör anpassas till rådande lokala förhållanden i respektive område.¹⁹ I takt med att fler och fler polisområden (och vissa kommuner) börjat använda modellen har den tillämpats och tolkats på lite olika sätt. Mot bakgrund av detta ska Brå vidareutveckla fasmodellen och göra den mer lättillgänglig och användarvänlig. En vägledning till hur fasmodellen kan användas ska enligt uppgift publiceras under 2022. Vänsterpartiet anser att detta är en bra början för att sedan sprida fasmodellen som arbetssätt till alla socialt utsatta områden i landet.

Regeringen bör ge Brottsförebyggande rådet i uppdrag att genomföra en kartläggning av landets socialt utsatta områden och relevanta aktörer samt sprida fasmodellen som arbetssätt till dessa områden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

¹⁹ Se t.ex. Aktivera samhället mot livskvalitetsbrott. Trygghetskommissionens förslag på hur säkerhet och trygghet ska kunna öka i människors vardag, 2018.

5.7 Inrätta lokala sociala insatsgrupper

Vänsterpartiet anser att det förebyggande arbetet utöver generella välfärdssatsningar bör bestå i samordnade insatser mellan aktörer på både nationell, regional och lokal nivå samt givetvis även engagera och inkludera civilsamhällesaktörer, skolan och fritidsverksamheter, trossamfund och i lämpliga fall delar av näringslivet. Arbetet behöver vara långsiktigt och strukturerat. Det är även viktigt att fritidsledare, lärare, personal inom socialtjänsten och polisen har kunskap om gängkriminalitet och våldsbejakande extremism för att tidigt kunna upptäcka och fånga upp barn och ungdomar som ligger i riskzonen för att dras in i sådana grupperingar.

Brottsförebyggande rådet har i april 2022 publicerat en vägledning²⁰ till de samhällsaktörer – polisen, skolan, hälso- och sjukvård och verksamheter inom fritid m.fl. – som arbetar eller ska arbeta med målgruppen för sociala insatsgrupper. Enligt vägledningen handlar arbetet med sociala insatsgrupper (SIG) om att socialtjänsten samordnar, planerar och ser till att omfattande och intensiva insatser genomförs med unga med hög risk för fortsatt normbrytande, kriminellt beteende. Vänsterpartiet välkomnar denna vägledning eftersom vi tidigare föreslagit att Brå skulle få i uppdrag att ta fram riktlinjer för konkreta förebyggande insatser på lokal nivå och vid behov bistå med hjälp och vägledning för arbetet i de lokala sociala insatsgrupperna (mot. 2021/22:454, mot. 2020/21:449). Vi anser dock att regeringen behöver ta ett övergripande ansvar för att arbetet med sociala insatsgrupper (SIG) ska spridas till samtliga utsatta områden i hela landet.

Regeringen bör ta initiativ till att inrätta lokala sociala insatsgrupper i samtliga utsatta områden i syfte att minska förekomsten av skjutningar, dödligt våld och gängkriminalitet samt öka tryggheten. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.8 Trygghetsvärdar och trygghetszoner

I arbetet med att förbättra tryggheten och livskvaliteten för de boende i Gårdsten i Göteborg har bl.a. en särskild trygghetsgrupp inrättats. Gruppen består av personer som utövar tillsyn över och har ansvar för fastigheterna i området på kvällar och helger. De är synliga i området och finns till hands för att lösa olika problem, som kan handla om allt från att återställa hissar och öppna dörrar som fastnat till att se till att området är lugnt och attraktivt för de boende. Trygghetsvärdarna fungerar som förebilder för barn och ungdomar i området samtidigt som de skapar trygghet för äldre personer. Tidigare hade man väktare som svarade för Trygghetsgruppens uppgifter, men det ledde ofta till konflikter. Trygghetsgruppen har haft till uppgift att bygga upp förtroende hos de boende, vilket har lyckats, och man har även byggt upp ett bra samarbete med polisen. Trygghetsgruppen erbjuder sig att eskortera personer som känner sig otrygga när de går mellan bussen och bostaden. Antalet sådana uppdrag har minskat med tiden, vilket tyder på att tryggheten bland de boende har ökat. Vidare anordnas trygghetsvandringar som har haft stor uppslutning. Man ser också till att direkt ta tag i de problem som uppstår. Vid skadegörelse tar man reda på vilka som orsakat den och följer upp med t.ex. föräldrasamtal. Trygghetsgruppen startades år 2002 genom ett samarbete mellan Gårdstensbostäder och Storstadssatsningen som var ett statligt åtgärds paket riktat till

²⁰ Brottsförebyggande rådet; Henrik Andershed, Johanna Sollerman, Vägledning för arbete med sociala insatsgrupper (SIG) – Med grund i principerna om Risk – Behov – Mottaglighet (RBM), 2022.

landets mest utsatta stadsdelar. De första två åren finansierades arbetet inom ramen för samarbetet, men sedan 2004 är det enbart Gårdstensbostäder som står för finansieringen.

Vänsterpartiet anser att de positiva erfarenheterna av trygghetsvärdar från Gårdsten bör spridas till alla socialt utsatta områden. Exemplet visar tydligt att det går att vända en negativ utveckling i ett område. Men det krävs samverkan, engagemang, närvaro och resurser för att skapa tillit och trygghet. Vi vill inrätta särskilda trygghetszoner där personer kan mötas upp för att promenera eller ta bussen tillsammans hem. Vid dessa trygghetszoner ska det finnas trygghetsvärdar som har till uppgift att skapa trygghet för de boende i området.

Regeringen bör ta initiativ till att inrätta särskilda trygghetszoner med trygghetsvärdar i socialt utsatta områden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.9 Medling

Medling vid brott innebär att gärningspersonen och brottsoffret träffas tillsammans med en opartisk medlare för att tala om brottshändelsen och konsekvenserna av denna. Sedan 2008 är alla svenska kommuner skyldiga att erbjuda medling till lagöverträdare under 21 år. Av medlingslagen (lag [2002:445] om medling med anledning av brott) framgår att deltagandet ska vara frivilligt och ske i båda parter intresse, att gärningen ska vara polisanmäld och erkänd av gärningspersonen samt att medlaren ska vara kompetent och opartisk. Lagen utesluter inga brottstyper från medling men påpekar att insatsen måste framstå som lämplig efter att alla omständigheter har beaktats. Medling bör t.ex. inte förekomma i fall där maktobalansen mellan gärningsperson och offer är för stor, som vid fall av sexualiserat våld eller våld i nära relationer. Insatsen ska ses och användas som komplement till rättssystemet. Medling vid brott bygger på teorier om reparativ rättvisa där man betonar försoning och reparation av skadan. Medlaren är vanligtvis en tjänsteperson inom socialtjänsten men kan också vara en lekman. Ärendet förmedlas oftast av polisen efter att gärningspersonen erkänt ett brott och tackat ja till information om medling, men även socialtjänst, åklagare eller kriminalvård kan vara förmedlande instanser. Under själva medlingsmötet ansvarar medlaren för att båda parter får lämna sina berättelser om den inträffade brottshändelsen och om de konsekvenser och känslor som uppkommit. Samtalet ska erbjuda hjälp för brottsoffret att bearbeta händelsen och möjlighet till någon form av gottgörelse. För gärningspersonen ska det ge ökad insikt om brottets konsekvenser och möjlighet att ta ansvar för gärningen gentemot brottsoffret. Tanken är att gärningspersonen genom detta påverkas till att inte återfalla i nya brott. Genom medlingen får dessutom gärningspersonen ett tydligt ansvar för den brottsliga gärningen. Detta ger en upprättelse till brottsoffret som dessutom avlastas från de skuld-känslor som kan uppstå hos offret vid brott mot person. Medlingsmöten avslutas ibland med att gärningsperson och brottsoffer ingår ett muntligt eller skriftligt avtal som kan innehålla löften om framtida beteenden, ekonomisk ersättning till brottsoffret eller gottgörelse genom arbete.

Under perioden 2003–2007 hade Brottsförebyggande rådet ett regeringsuppdrag att utforma en metod för att arbeta med medling vid brott. 2007 upphörde Medlingssekretariatet och Brås ansvar. 2008 blev Socialstyrelsen tillsynsmyndighet över medlingsverksamheten. En rapport från Socialstyrelsen (En systematisk sammanställning av översikter om effekter på återfall i kriminalitet) från 2008 visar att medling kan betraktas som en lovande insats när det handlar om att minska risken för återfall i brott för unga

lagöverträdare. När det handlar om effekter för brottsoffer är det enligt utvärderingen svårare att dra några slutsatser. Socialstyrelsen konstaterar att fler kvalificerade utvärderingar krävs för att insatserna ska kunna anses vara bevisat effektiva för både gärningsmän och brottsoffer.

Socialstyrelsen fick 2011 i uppdrag av regeringen att följa upp hur kommunerna arbetar med medling avseende unga lagöverträdare och att analysera behovet av åtgärder för att utveckla medlingsverksamheten. Sammantaget visar uppföljningen att vissa kommuner saknar organisation för att erbjuda medling och att medlingen skiljer sig åt över landet. Vidare får inte alla gärningspersoner frågan om medling. Det framkommer också att det finns en bristande kunskap om medling hos berörda aktörer som ska samarbeta med medlingsverksamheten. Socialstyrelsen betonar behovet av forskning för att få ett starkare kunskapsstöd som en utgångspunkt för att utveckla medlingen. 2013 övertog Inspektionen för vård och omsorg (Ivo) tillsynsansvaret för medlingen.

En systematisk översikt från Campbell Collaboration från 2013 av studier gjorda i USA, Australien och Storbritannien visar att medling vid brott sannolikt verkar minska återfall i brott om mötet sker i både gärningspersonens och brottsoffrets intresse. Medling verkar även ha en positiv effekt på brottsoffrets tillfredsställelse.

I dag saknar vi dessvärre kännedom om hur många medlingar som görs i Sverige och vad de har för effekt. Vidare saknas förutsättningar för nationell uppföljning och utveckling av medling. Lagen ger varje kommun möjlighet att själv organisera medlingsverksamheten. Det är viktigt med flexibilitet, men det resulterar samtidigt i att skillnaderna när det gäller hur man arbetar med medlingsfrågor är stora runtom i landet. Vissa kommuner har väl fungerande verksamheter, medan flera kommuner helt saknar medlingsverksamhet. Brottsoffergruppen i Svenskt Forum för Medling och Konflikt-hantering (SFM) har 2019 gjort en kartläggning över hur Sveriges kommuner arbetar med medling vid brott. Kartläggningen visar nedslående siffror. Unga lagöverträdare erbjuds inte medling trots att kommunerna är skyldiga att erbjuda det. Nästan 50 procent av kommunerna erbjuder inte medling. Under 2022 gör brottsoffergruppen inom SFM enligt uppgift en ny översyn över Sveriges brottsoffermedling och följer upp den tidigare kartläggningen.

Vänsterpartiet anser att det vore önskvärt med en nationell samordning av medlingsverksamheten i syfte att ta fram riktlinjer, samla in statistik, genomföra utvärderingar samt kompetensutveckla de personer som fungerar som medlare.

Regeringen bör ge Brottsofferutredningens råd i uppdrag att samordna medlingsverksamheten vid brottmål på nationell nivå. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6 Mäns våld mot kvinnor och barn

Mäns våld mot kvinnor är ett mycket allvarligt samhällsproblem som berör många människors liv och vardag. Det är ett våld som pågår mitt ibland oss. Ett våld som vi sällan märker därför att såväl förövaren som offret anstränger sig för att dölja det. Våldet kan ta sig olika uttryck och ha delvis olika motiv, som t.ex. det hedersrelaterade våldet och förtrycket (se mot. 2021/22:4446).

Brottsstatistiken visar att de kvinnor som utsätts för våldsbrott ofta är bekanta med eller har en nära relation till den som utpekas som gärningsman. Var fjärde kvinna har någon gång i sitt liv utsatts för brott i en nära relation. De har blivit utsatta för systematiska kränkningar och förödmjukelser, inskränkningar av sin frihet, hot, trakasserier, misshandel och/eller sexualbrott. Kvinnor utsätts oftare än män för grovt, upprepat och kontrollerande våld från en partner. I jämförelse med män är det också vanligare att kvinnor utsätts för sexuellt våld i nära relationer. Även i samkönade par kan det förekomma våld. Det våld som hbtqi-personer utsätts för i nära relationer osynliggörs dock ofta och uppmärksammas inte i samma utsträckning som andra former av våld i nära relationer. Mäns våld mot kvinnor definieras av Världshälsoorganisationen (WHO) som ett utbrett folkhälsoproblem och en kränkning av de mänskliga rättigheterna. Även barnen till utsatta kvinnor drabbas av våldet. Sedan den 1 juli 2021 är det straffbart att utsätta ett barn för att bevittna vissa brottsliga gärningar, såsom vålds- och sexualbrott, i nära relation. Det nya barnfridsbrottet gör att barnet blir brottsoffer fullt ut och får status som målsägande och rätt till skadestånd på samma villkor som övriga brottsoffer.

Coronapandemin medförde att mäns våld mot kvinnor ökade. Orsakerna är flera, t.ex. isolering och ekonomiska påfrestningar. År 2020 anmäldes 16 461 misshandelsfall mot en kvinna i en närstående relation jämfört med 14 261 anmälningar 2019. Det innebar en ökning på 15,4 procent mellan åren 2019 och 2020. Även kvinnojourerna har vittnat om ett ökat antal kvinnor som sökt skydd och stöd hos dem. Vissa mäns förakt och hat mot kvinnor manifesteras såväl genom våld i nära relationer och våldtäkter som genom köp av sexuella tjänster, koppleri och människohandel. Den yttersta manifestationen av våldet är när kvinnor misshandlas till döds, s.k. femicid. År 2021 dödades 15 kvinnor av män som de hade eller hade haft en nära relation till. Läs mer om våra förslag för att stoppa mäns våld mot kvinnor i motionerna 2021/22:2599 och 2021/22:2591. I motion 2021/22:455 skriver vi mer om våra förslag som särskilt rör barn som brottsoffer. Här nedan följer ett urval av våra förslag för att bekämpa mäns våld mot kvinnor och barn.

Vi har tidigare bl.a. föreslagit att lag (1988:688) om kontaktförbud ska ses över särskilt utifrån utsatta kvinnors och barns skyddsbehov (mot. 2021/22:2599). Glädjande nog har den avgående regeringen tillsatt en utredning som ska se över kontaktförbudslagstiftningen (dir. 2022:114). Syftet med översynen är att säkerställa att lagstiftningen i så hög grad som möjligt tillgodoser intresset av att förebygga och ge skydd till främst kvinnor och barn som är utsatta för våld och andra kränkningar i nära relationer. Uppdraget ska redovisas senast den 7 augusti 2023. Därför avstår vi från att lägga något yrkande om kontaktförbudslagstiftningen i denna motion.

Vi har även föreslagit att psykiskt våld i form av kontrollerande eller tvingande beteende ska bli tydligt straffbart (mot. 2021/22:2599). Då den tidigare regeringen i augusti 2022 presenterat en utredning (Ds 2022:18) som föreslår bl.a. att en ny brottsyp, psykisk misshandel, ska införas i brottsbalken avstår vi från att lägga fram något yrkande i detta sammanhang. Vi kommer dock noga bevaka att den nya regeringen arbetar vidare med frågan och vid behov återkomma med förslag till åtgärder.

I motion 2021/22:2591 har vi lagt fram fler förslag för att förebygga mäns våld mot kvinnor och barn och för att stötta de som blir utsatta. Där lyfter vi bl.a. vikten av de ideella kvinno- och tjejjourernas arbete. Vänsterpartiet har vid upprepade tillfällen tidigare lyft frågan om kvinnojourernas framtid och behov av stabil finansiering. I dag drivs verksamheten ofta i projektform och är beroende av tillfälliga satsningar. Den ökade graden av privatisering inom området hotar hela den ideella stödverksamheten

och all kunskap som byggts upp under år av jourkvinnors arbete med utsatta kvinnor och barn. Vi vill skydda och bibehålla starka fristående kvinnojourer. Deras viktiga arbete med utsatta kvinnor och barn får inte nedvärderas genom att ersättas av affärsverksamhet.

6.1 Dags för en ny kvinnofridsutredning

1993 tillsatte Socialdepartementet på regeringens uppdrag en kommission med uppdrag att utifrån ett kvinnoperspektiv göra en översyn av frågor rörande mäns våld mot kvinnor och föreslå åtgärder för att motverka våldet. Kommissionen tog namnet Kvinnovåldskommissionen. I mars 1994 lämnade kommissionen delbetänkandet Ett centrum för kvinnor som våldtagits och misshandlats (SOU 1994:56). I juni 1995 lämnades slutbetänkandet Kvinnofrid (SOU 1995:60). Betänkandet innehöll en rad förslag till åtgärder inom flera olika samhällsområden. Kommissionen föreslog lagändringar på ett flertal områden, men konstaterade samtidigt att lagstiftningen inte ensam kan lösa det samhällsproblem som våld mot kvinnor utgör. En betydande del av förslagen tog därför sikte på olika myndigheters handläggning av ärenden med anknytning till våld mot kvinnor. Kommissionen lämnade också åtskilliga rekommendationer för hur myndigheterna bör förhålla sig till mäns våld mot kvinnor.

Det är hög tid att dels utvärdera de insatser som vidtagits med anledning av Kvinnovåldskommissionens förslag, dels se över vilka åtgärder som behöver vidtas nu och på sikt.

Regeringen bör ta initiativ till en ny kvinnofridskommission med uppdrag att utifrån ett helhetsgrepp föreslå åtgärder för att förebygga och motverka mäns våld mot kvinnor och barn. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.2 Hanteringen av sexualbrott och mäns våld mot kvinnor och barn

Sedan 2019 pågår en långsiktig satsning inom polisen för särskilt utsatta brottsoffer (brott i nära relationer, våldtäkter och andra sexualbrott, vålds- och sexualbrott mot barn och sexualbrott via internet). Det handlar t.ex. om kompetenshöjande insatser och förbättrade möjligheter till tidig bevisinsamling och om att anställa fler medarbetare. Vi anser att det pågående arbetet inom polisen är mycket lovvärt och positivt.

Det finns dock fortfarande ett genomgående problem inom hela rättskedjan när det gäller hanteringen av mäns våld mot kvinnor och barn. Från polisens upptagning av anmälan till beslut om kontaktförbud för den våldsamme mannen, säkrande av teknisk bevisning, åklagarens utredning och tingsrättens dom. Omedvetna fördomar och strukturer gör att kvinnors utsatthet inte tas på allvar och synen på kvinnor som brottsoffer gör att ärenden läggs på hög i polisens interna prioritering, att förundersökningar läggs ned och att domare ställer orimliga krav på brottsoffrets beteende för en fällande dom. Alla delar av rättskedjan behöver kompetensutvecklas så att lagstiftningen används så som den är tänkt.

Vänsterpartiet satsar därför 30 miljoner kronor i vår budgetmotion för 2023 (2022/23:1299), på ett femcidpaket för polis, åklagare och domare i syfte att mäns våld mot kvinnor och barn, sexköp och människohandel för sexuella ändamål ska hanteras med ökad våldskompetens, rättssäkerhet och seriositet i hela rättskedjan. Kompetens-

utvecklingen ska också inkludera hanteringen av det nya barnfridsbrottet (barn som bevittnat brott, som ofta handlar om mäns våld) och möjligheterna att genomföra bra barnförhör.

Satsningen på kompetensutveckling bör rimligen kompletteras med ett särskilt uppdrag från regeringen till Polismyndigheten att prioritera ärenden om sexualbrott och mäns våld mot kvinnor och barn. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.3 Handlingsplan mot sexualiserat våld

Genom metoo-rörelsen riktades ljuset både mot det sexualiserade våld som kvinnor och flickor utsätts för världen över och mot de bakomliggande maktstrukturer som gjort att våldet kunnat fortgå. Mäns hat mot kvinnor manifesteras såväl genom våld i nära relationer och våldtäkter som genom köp av sexuella tjänster. Det sexualiserade våldet är fortfarande ett av de största hoten mot kvinnors hälsa och ett hinder för att nå en jämställd värld. Sexualiserat våld är en sammanfattande benämning på olika former av fysiskt, psykiskt och sexuellt våld på både individ- och strukturnivå som har sitt ursprung i patriarkatet och mäns traditionella dominans och makt över kvinnor. Trots att Sverige är ett av världens mest jämställda länder är det sexualiserade våldet ett stort samhällsproblem. Tusentals kvinnor och barn söker skydd på landets kvinno- och brottsofferjourer varje år för att undkomma en våldsam man. Våldet präglar dagligen kvinnors liv och överallt är kvinnors rättigheter ständigt hotade. I Sverige och internationellt. Mäns våld mot kvinnor existerar inte i ett vakuum, utan våldet är det yttersta uttrycket för ett ojämnt samhälle. Det sexualiserade våldet är strukturellt och systematiskt, samtidigt godtyckligt och oberäkneligt – det kan slå till när som helst, var som helst och mot vem som helst, så länge du är kvinna. Ibland är förövaren mannen i en nära relation, ibland familjen och andra gånger en helt främmande man eller flera okända män. Det sexualiserade våldet är direkt eller indirekt en del av alla kvinnors vardag. Flera undersökningar visar att flickor och kvinnor medvetet eller omedvetet anpassar sitt liv på olika sätt p.g.a. rädsla för våld och kränkningar.

Det är mot denna bakgrund vi måste prata om mansrollen. Om de förväntningar, strukturer och föreställningar om maskulinitet som dagens män omgärdas av och som kommande generationer fostras in i. Vilken lagstiftning vi har är viktigt, men det räcker inte med att bara ändra lagstiftningen för att bättre kunna lagföra dem som hotar, hatar eller sprider integritetskänsligt material på nätet. Vi måste också se hur maskulinitetsnormer och maskulinitet, makt och våld hänger ihop och hur de stereotypa könsrollerna påverkar mäns beteenden och syn på framför allt kvinnor och hbtq-personer för att sedan kunna vidta åtgärder för förändring och slutligen uppnå ett samhälle fritt från sexualiserat våld. Vi anser även att sexistisk och könsdiskriminerande reklam bör förbjudas.

För att minska antalet sexualbrott måste en rad åtgärder på flera områden vidtas. Det handlar både om att arbeta förebyggande med unga människors, i synnerhet pojkars, värderingar, t.ex. i skolan, och om att ge rättsväsendet rätt förutsättningar för att beivra de sexualbrott som begås så att fler utsatta vågar anmäla. Vänsterpartiets fokus är att genomföra åtgärder som kan förebygga sexualbrott, underlätta och förbättra villkoren för de personer som utsätts för sexualbrott samt förbättra och göra rättsprocessen mer rättssäker. Vid sidan om en ändrad lagstiftning arbetar vi därför för att motverka att stereotypa könsroller reproduceras. Det förebyggande och våldspreventiva arbetet

behöver utvecklas och stärkas. Dessutom behöver det psykosociala stödet till dem som blivit utsatta för sexuellt våld förbättras.

Alla måste gå i skolan och därför är det viktigt att skolorna tar tag i det förebyggande och åtgärdande arbetet mot sexuella trakasserier och sexuellt våld. Skolan, och även förskolan, har en viktig uppgift i att bryta dessa destruktiva könsnormer, något som också ligger i deras uppdrag. Dessvärre visar det sig att förskolan och skolan snarare konserverar gamla könsrollsmönster. Metoo-uppropen som gjordes hösten 2017 visar på bristerna i dagens arbete. Många olika personer som är verksamma inom skolområdet vittnar om att sexuella trakasserier är normaliserade. Vänsterpartiet ser ett behov av att prioritera det arbetet och inte inkludera det enbart i värdegrundsarbetet som en kränkning bland många. Vänsterpartiet drev i förhandlingarna med regeringen om vårandringsbudgeten 2018 igenom en satsning för att utveckla sex- och samlevnadsundervisningen och arbetet mot kränkande behandling i skolan genom kompetensutvecklingsinsatser. Dessa insatser bör följas upp regelbundet. Skolinspektionen bör få i uppdrag att regelbundet följa upp skolornas arbete mot sexuella trakasserier. Vi vill även öka genuskompetensen och stärka jämställdhetsarbetet inom förskolan och skolan eftersom grunden för de föreställningar om kön och sexualitet m.m. som präglar vårt samhälle etableras redan i mycket tidig ålder. I motion 2021/22:2591 har vi bl.a. föreslagit att modellen ”En kommun fri från våld” eller liknande modeller som syftar till att förändra destruktiva normer och värderingar ska implementeras i samtliga kommuner. Vi har också föreslagit att kommunerna ska få i uppdrag att utveckla förebyggande insatser inom förskolor, skolor, fritidsverksamheter och idrottsrörelsen för ett aktivt normkritiskt arbete mot våld.

För att flickor och kvinnor ska våga polisanmäla sexuella övergrepp behöver polis och rättsväsende hantera anmälningar på ett bra sätt (se även Brårappport 2019:9 Våldtäkt från anmälan till dom). Det kan låta som en självklarhet att en tjej/kvinna som anmäler ett övergrepp ska bemötas empatiskt och respektfullt, men så är det tyvärr inte alltid, vilket Brårappporten visar. Alla anställda inom rättsväsendet måste därför få fortbildning och kompetens i bemötandefrågor, men även i hur ett förhör med en misstänkt gärningsman som bara hävdar att hon samtyckte till att ha sex ska drivas framåt.

En utvärdering av den nya samtyckeslagen visar att lagändringarna fått positiva effekter genom en rad åtal och domar för handlingar som inte hade varit straffbara med den äldre lagstiftningen (se Brårappport 2020:6 Den nya samtyckeslagen i praktiken). Förhoppningsvis leder detta till att fler utsatta flickor och kvinnor vågar anmäla och att ännu fler gärningsmän kan dömas. Det finns dock fortfarande ett genomgående problem inom hela rättskedjan när det gäller hanteringen av det sexualiserade våldet.

Kunskap om våld i vissa yrkesgrupper kan vara helt avgörande för att förhindra brott och framför allt för att rädda liv. Vi har länge efterlyst och drivit på för att det på grundutbildningarna för de yrken där studenterna i sitt framtida yrkesliv kommer att möta våldsutövare och våldsutsatta ska ingå obligatorisk utbildning om genuskunskap och sexualiserat våld m.m. Vi i Vänsterpartiet är därför mycket glada och stolta över att vi tidigare gemensamt med den dåvarande regeringen kommit överens om att avsätta pengar i budgeten för att finansiera införandet av obligatoriska moment om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer i utbildningar till yrken som innebär möten med våldsutsatta kvinnor och barn. I augusti 2017 beslutade regeringen att ändra examensbeskrivningarna i högskoleförordningen för en rad utbildningar för att göra kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer obligatorisk.

De program som berörs är de som utbildar studenter till fysioterapeut, jurist, läkare, psykolog, sjuksköterska, socionom och tandläkare. Det betyder att för att få examen måste studenten ha kunskap om mäns våld mot kvinnor. Från den 1 juli 2019 gäller kunskapskravet även utbildning till tandhygienist. Satsningen behöver dock utvecklas eftersom samtliga yrkeskategorier behöver löpande fortbildning. Vidare saknar vissa av lärarutbildningarna vid landets universitet och högskolor helt undervisning om mäns våld mot kvinnor och våld mot barn. Enligt Vänsterpartiet borde även lärarutbildningen omfattas av obligatorisk utbildning om mäns våld mot kvinnor och barn samt våld i nära relationer.

Vänsterpartiet anser sammanfattningsvis att det finns ett stort behov av en nationell handlingsplan mot sexualiserat våld som tar ett helhetsgrepp på problemet. En handlingsplan mot sexualiserat våld skulle behöva omfatta ovan nämnda frågor och områden samt innehålla förslag på åtgärder för att komma till rätta med problematiken.

Läs mer i vår motion Stöd till personer som utsatts för sexuellt våld och exploatering (mot. 2022/23:54).

6.4 Översyn av livsvillkoren för kvinnor med skyddad identitet

I Sverige lever cirka 14 000 kvinnor och 10 000 män med sekretessmarkering eller skyddad folkbokföring. Statistik saknas om hur många av dessa som har skyddade personuppgifter p.g.a. våld från en tidigare partner. Många av de problem som drabbar våldsutsatta kvinnor och barn är komplexa. Detta gäller särskilt för de kvinnor och barn som tvingas leva under skyddad identitet. Inte sällan uppstår en rad problem i vardagslivet för dessa kvinnor som måste fly från närstående män. Det kan handla om att kvinnan ofta får förseningsavgifter då räkningarna kommer till hennes adress för sent eftersom posten vidarebefordras via Skatteverket. Det kan vara problem med att ha bank-id för att bankerna inte kan hantera kvinnornas personuppgifter på ett tillfredsställande sätt och därmed inte garanterar deras säkerhet. Redan att använda kreditkort kan innebära risk att ”avslöjas”. För att få teckna hemförsäkring kräver försäkringsbolagen att kvinnan uppger sin faktiska adress, alltså inte sin kvarskrivningsadress som ju är ett skattekontor. Kvinnor med skyddad identitet tar alltså risken att lämna ut sin fysiska adress om de skaffar hemförsäkring, vilket Skatteverket avråder ifrån. Detta är bara några exempel på problem, och fler tillkommer om kvinnan har barn tillsammans med den våldsamme mannen.

En ny rapport från Jämställdhetsmyndigheten²¹ bekräftar de problem som vi uppmärksammat sedan länge (se t.ex. mot. 2007/08:Ju392, mot. 2012/13:Ju219, mot. 2021/22:2599). Av Jämställdhetsmyndighetens rapport framgår att kvinnors och barns hela livssituation försvåras av att leva med skyddade personuppgifter. Vardagliga situationer kan vara svåra att hantera och innebära säkerhetsrisker. Att inte kunna uppge sina personuppgifter gör det svårt och ibland omöjligt att få tillgång till samhällets service. Kvinnor som lever med skyddade personuppgifter får inte tillgång till hälso- och sjukvård på samma sätt som tidigare. De intervjuade kvinnorna berättar t.ex. om uteblivna kallelser till mammografi och cellprovtagning och svårigheter att boka vaccination mot covid-19. Det ekonomiska våldet är omfattande och fortsätter även efter uppbrottet från våldsutövaren och efter att skyddade personuppgifter beviljats. Förutom att hela livssituationen försvåras, är det dyrt att leva med skyddade

²¹ Jämställdhetsmyndigheten, Skyddade personuppgifter – Oskyddade personer, rapport 2022:10.

personuppgifter. Flera av kvinnorna kan inte arbeta heltid p.g.a. skador som orsakats av våldsutövaren, och ändå har flera av kvinnorna nekats sjukpenning. Det är också kostsamt att vid flera tillfällen tvingas flytta. Bristen på stadigvarande boende till kvinnor som lever med skyddade personuppgifter är ett allvarligt problem.

Vi anser att det är hög tid att regeringen tar initiativ till en översyn av livsvillkoren för de kvinnor och barn som lever med skyddade personuppgifter i syfte att förbättra deras situation. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.5 Akut hjälplinje, 115, för kvinnor utsatta för mäns våld

Kvinnofridslinjen, Sveriges nationella stödtelefon för våldsutsatta kvinnor, drivs av Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK). Den är bemannad av socionomer och sjuksköterskor med kunskap om våld. Uppdraget är att lyssna, ge professionellt stöd och informera om lokala resurser. Akuta samtal hänvisas dock till 112. Vi vill inrätta en särskild akut hjälplinje för kvinnor som utsätts för mäns våld. För akut hjälp med specialkompetens ska kvinnor kunna ringa 115. Vi föreslår att denna akuta linje ska drivas av Polismyndigheten och bemannas av främst poliser, men även socionomer och sjuksköterskor som alla har särskild kompetens i att hantera mäns våld mot kvinnor samt göra adekvata och akuta riskbedömningar. Vänsterpartiet satsar 20 miljoner kronor på en akut hjälplinje i vår budgetmotion för 2023 (2022/23:1299).

Regeringen bör ge Polismyndigheten i uppdrag att inrätta en akut hjälplinje, 115, för kvinnor utsatta för mäns våld. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.6 Trygghetsteam för våldsutsatta kvinnor

Den mest kritiska tiden för en kvinna som utsätts för en mans våld är när hon beslutar sig för att lämna mannen liksom tiden efter uppbrottet. Det är där och då kvinnan behöver mest hjälp för att inte återigen bli utsatt för misshandel eller i värsta fall dödad. Hon behöver t.ex. skydd när hon ska lämna den gemensamma bostaden, hjälp att snabbt hitta en ny bostad och att få kontaktförbud med elektronisk övervakning/fotboja. En än viktigare insats skulle vara stöd för henne att kunna och våga bo kvar, medan han måste flytta. Har kvinnan barn så tillkommer behov av insatser för att hon också ska orka med sin föräldraroll liksom riktade insatser till barnen.

Vänsterpartiet föreslår inrättandet av en enhet – ett trygghetsteam från socialtjänsten, polisen och kommunen – som ska jobba efter en konkret handlingsplan för den utsatta kvinnan. Teamet ska se till att polisen hjälper henne att lämna bostaden, att kommunen har en bostadslösning som är långsiktig, kombinerat med redan beslutat kontaktförbud av åklagaren. Polisen ska också få särskilt uppdrag att bevaka att kvinnan är trygg. Vi vill att minst en valfri handlingskraftig kommun, men gärna flera sådana, får i uppdrag tillsammans med kommunpolisen att utforma ett sådant pilotprojekt.

Regeringen bör ta initiativ till en utveckling av lokala trygghetsteam i syfte att stärka skyddet för kvinnor som utsätts för mäns våld. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.7 ”Sluta slå!” uppsökande verksamhet för våldsamma män

Sedan augusti 2021 är det obligatoriskt för alla kommuner att verka för att män som utövar våld mot en närstående ska sluta med det (prop. 2020/21:163). Dessvärre har flera små kommuner svårt att få ihop ekonomin och att hitta kompetent personal. Dessutom saknas ett nationellt kunskapscenter och evidens om vilken hjälp som faktiskt fungerar. När det gäller behandlingsinsatser till våldsutövare vill Vänsterpartiet särskilt påtala vikten av att de har sin grund i forskning, kunskap och beprövad erfarenhet samt att insatserna systematiskt följs upp. Det är också viktigt att mäns våld mot kvinnor alltid främst ses och hanteras som en brottslig handling som primärt ska straffas. Insatser till våldsutövare får aldrig ske på bekostnad av säkerhet, skydd och stöd till våldsutsatta. Vidare ser vi en fara i att våldsutövare i dagens debatt ofta beskrivs som personer med beroendeproblematik eller psykisk sjukdom eftersom det riskerar att förflytta fokus från det strukturella perspektivet som måste tas i beaktande när det gäller våldet.

”Sluta skjut” är ett samarbete mellan polisen, Kriminalvården, Malmö stad och engagerade medborgare för att förebygga skjutningar och göra det lättare att få rätt stöd för den som vill bort från ett våldsamt liv (se ovan). När den första utvärderingen av projektet presenterades i november 2020 visade det sig att specialsatsningen har fungerat så pass bra att styrgruppen och Malmö universitet, som stod bakom analysen, bestämde sig för att se om det går att införa den amerikanska strategin också för att bekämpa våld i nära relationer. Enligt uppgift ska en förstudie ha pågått under sommaren 2021. I North Carolina i USA arbetar man redan med metoden för att förhindra våld i nära relationer och den kallas då för Domestic violence intervention (DVI). Principen i DVI liknar GVI och handlar om att ju fler gånger våldsutövare misstänkts för partner-våld, desto mer omfattande blir åtgärderna mot dem. Våldsutövarna delas in i fyra nivåer, A, B och C, utifrån hur många gånger de blivit misstänkta för brott. På D-nivån finns våldsutövare som ännu inte misstänkts men visar på riskbeteende. För varje nivå finns rutiner för vilka åtgärder som myndigheterna vidtar. Myndigheterna kan t.ex. söka upp våldsamma män.

En förstudie har genomförts i syfte att söka svar på förutsättningarna inom polisens, kommunens och frivårdens verksamheter och organisation i Malmö för att arbeta med strategin Intimate Partner Violence Prevention, IPVI som den kallas i Sverige. Att applicera metoden på svenska förhållanden innebär dock vissa utmaningar t.ex. p.g.a. vår sekretesslagstiftning. En annan utmaning som framkommit under förstudien är hur en metod som vänder sig mot gängkriminella ska kunna appliceras på brott som sker hemma och inom en familj. Enligt uppgift pågår nu IPVI som ett samarbete mellan Polismyndigheten, Malmö stad och Kriminalvården inom ramen för handlingsplanen Fri från våld, en gemensam angelägenhet.²² Vänsterpartiet vill se över möjligheten att utveckla och pröva ett ”Sluta slå!”-program i hela Sverige.

Regeringen bör ta initiativ till en utveckling av ett ”Sluta slå!”-program baserat på Intimate Partner Violence Prevention (IPVI) i syfte att skydda utsatta kvinnor och barn mot våldsamma män. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

²² Malmö stad, Fri från våld, en gemensam angelägenhet, Plan för barn- och kvinnofrid och mot våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck, sexuellt våld, sex mot ersättning och människohandel 2022–2026.

6.8 Stödcenter för vuxna utsatta för sexualiserat våld

Vänsterpartiet driver sedan länge frågan om att hela rättskedjan ska kompetensutvecklas när det gäller sexualiserat våld och mäns våld mot kvinnor och barn. Under åren har regeringen gjort vissa satsningar, men vi anser att arbetet behöver bedrivas mer kontinuerligt för att ge avsedd effekt. Enligt Brås rapport Våldtäkt från anmälan till dom²³ lägger polis och åklagare överlag ner ett omfattande arbete för att klara upp inkomna våldtäktsanmälningar. Det framgår också att arbetet har förbättrats under de senaste åren. Exempelvis har andelen målsägande som får ett målsägandebiträde ökat om man jämför med tidigare granskningar. Polisen använde också spårsäkringssats ("rape kit") oftare 2016 än under perioden 1995–2006. Men Brå ser också att det finns möjligheter att förbättra utredningarna rörande våldtäkt och att sådana förbättringar skulle vara betydelsefulla både för målsäganden och för den misstänkte. Brå föreslår bl.a. att utredningstiderna bör kortas, att de som är skäligen misstänkta för brott ska förhöras så snart som möjligt samt att förhören ska hålla hög kvalitet och dokumenteras väl. Vidare lyfter Brå vikten av att polis och åklagare agerar så att risken för att målsäganden inte längre vill delta i utredningen blir så liten som möjligt.

För att inte processen, i de fall rättegången inte leder fram till en fällande dom, ska traumatisera målsäganden ytterligare krävs vidare att rättsväsendet lägger vikt vid en rad åtgärder. Enligt Vänsterpartiet framstår det som en självklarhet att kvinnan ska få ett respektfullt och empatiskt bemötande från polis och åklagares sida vid förhör och andra kontakter samt under rättegången. Vidare att kvinnan i ett tidigt skede informeras om möjligheten att få stöd under rättsprocessen i form av ett målsägandebiträde, brottsofferstödjare eller skyddat boende och löpande återkoppling om vad som händer under utredningen. Men tyvärr brister bemötandet ibland i praktiken. För att komma till rätta med problemen anser Vänsterpartiet att det vore önskvärt att samla specialistkompetens även kring vuxna som utsatts för sexuella övergrepp och våld i nära relationer med barnhusen som modell. Där kan förundersökningen samordnas med andra insatser av behandlande karaktär.

Fördjupad samverkan mellan olika myndigheter har prövats i t.ex. Malmö genom "Koncept Karin". Rikspolisstyrelsen fick i uppdrag 2008 att utveckla och bygga upp en fysisk miljö som var särskilt anpassad för att utreda våld mot kvinnor. Resultatet, Koncept Karin, är en samverkansmodell mellan specialiserad polis, socialtjänst och åklagare, och bygger på samlokalisering, uppsökande verksamhet och dagliga möten med åklagare. Polisstationen är målgruppsanpassad för kvinnor, män och barn som har utsatts för våld, hot eller sexuella övergrepp av en närstående. Karin stödjer även barn som bevittnat våld, och dessutom finns hjälp att få för dem som blivit polisanmälda. I Karins lokaler arbetar de brottsutredande poliserna och socialsekreterare nära varandra. Alla som ingår i verksamheten är specialiserade på arbete med våld i nära relationer. Poliserna och socialsekreterarna har också tät kontakt med andra berörda myndigheter och aktörer. I Koncept Karins uppdrag ingår även att, både nationellt och internationellt, sprida kunskap om våld i nära relationer och om den samverkansmodell som konceptet byggt upp. Brå gjorde 2013 en utvärdering²⁴ av hur arbetsformen Koncept Karin fungerar, liksom vilken betydelse arbetsformen har för kvaliteten och effektiviteten i

²³ Brottsförebyggande rådet, Våldtäkt från anmälan till dom. En studie av rättsväsendets arbete med våldtäktsärenden, rapport 2019:9.

²⁴ Brottsförebyggande rådet, Utvärdering av koncept Karin – En samverkansmodell i Malmö för personer som utsatts för våld i nära relationer, Rapport 2013:8.

arbetet mot våld i nära relationer. Av studien framgår att den modell som Koncept Karin arbetar efter har flera värdefulla komponenter trots att alla behov, t.ex. långsiktigt samtalsstöd, inte kan tillgodoses inom konceptet. Särskilt uppskattat av de berörda kvinnorna är det uppsökande stödjande arbetet, lokalerna och bemötandet. Däremot tyder studien inte på att arbets sättet per automatik leder till bättre polisutredningar. Enligt rapporten har polisverksamheten på Karin präglats av täta chefsbyten, otydligt ledarskap och svårigheter att rekrytera och behålla engagerad och kompetent personal. Det hänger enligt Brå delvis också samman med att denna typ av polisutredningar är krävande och bland många poliser inte kommer högt på en rangskala över attraktiva arbetsuppgifter. Enligt Vänsterpartiet visar detta vikten av att satsa på kompetensutveckling för all personal som arbetar med dessa typer av ärenden. Vi anser att denna typ av samverkansmodell behöver utvecklas och spridas till fler delar av landet.

Regeringen bör tillsätta en utredning som ser över möjligheten att samla specialistkompetens på särskilda stödcenter för vuxna som utsatts för sexualbrott och våld i nära relationer. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.9 Likvärdiga barnahus i hela landet

I dag finns barnahus på ett trettiotal platser i landet. Där samverkar polis, socialtjänst och hälso- och sjukvård m.fl. aktörer för att hjälpa barn som utsatts för brott. Utredningen SOU 2019:32 konstaterar att tillgången till och innehållet i verksamheten varierar i olika delar av landet, vilket är problematiskt eftersom alla barn har rätt till likvärdigt stöd och likvärdiga myndighetsinsatser. Utredningen ser därför behov av att se över om det bör införas en central reglering eller styrning av barnahusens verksamhet i syfte att öka likvärdigheten. Länsstyrelsen i Stockholm skriver i sitt remissvar på utredningen att det i dag inte är möjligt att föra statistik för jämförelse och utveckling av barnahusverksamheten som helhet då information från respektive samverkanspart saknas eller är bristfällig och statistik mellan myndigheter inte går att samköra. Barnahusen saknar därmed möjlighet att utvärdera sina verksamheter. Länsstyrelsen i Stockholms län anser därför att författningsändringar kan vara nödvändiga samt att det vore önskvärt med en ansvarig myndighet för att åtgärda bristen på nationell styrning, samordning och uppföljning.

Barnafrid, nationellt kunskapscenter om våld mot barn vid Linköpings universitet refererade i sitt remissvar till att det vid Barnafrids utvärdering 2018/2019 av samtliga barnahus bl.a. konstaterades att det saknades nationell styrning som slår fast att barn som misstänks vara utsatta för brott ska utredas i en barnvänlig miljö där berörda myndigheter samlas och samverkar under ett tak och där brottsutredning, skydd samt fysisk och psykisk hälsa beaktas. Vidare konstaterades att det saknas en nationell samordning och styrning av verksamheten i barnahus, varför Barnafrid föreslår att en nationell handlingsplan utarbetas för att likrikta barnahusens arbete.

Vänsterpartiet anser att det så långt det är möjligt ska undvikas att ett barn slussas runt mellan flera olika myndigheter och att barnet inte ska behöva upprepa sin historia för flera olika personer. Barnahus är ett bra exempel på en trygg och barnvänlig miljö där barn som misstänks vara utsatta för övergrepp är i centrum för utredningsprocessen. Det är ytterst viktigt att alla barn som behöver det får tillgång till den verksamheten och att insatserna håller lika god kvalitet och är likvärdiga över hela landet. Detta är viktigt också för att berörda professioner ska kunna samordna sina insatser till gagn för såväl barnet som rättsutredningen.

Riksdagen har lämnat tillkännagivanden till regeringen om att regeringen ska ta fram en nationell plan för barnhusens verksamhet. Regeringen gav i april 2021 en utredare i uppdrag att lämna förslag på en strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn, inkluderat hedersrelaterat våld och förtryck (dir. 2021:29, dir. 2022:17). Utredaren ska bl.a. lämna förslag på hur barnhusverksamheten kan utvecklas, exempelvis vad gäller att ge likvärdig tillgång till stöd till barn under hela brottmålsprocessen och genom nationell samordning. I uppdraget ingår även bl.a. att se över brottmålsprocessen för barn som upplevt våld i syfte att identifiera brister och möjliga åtgärder. Detta är mycket positivt då vi tidigare föreslagit att regeringen ska utreda hur barns specifika behov kopplat till förundersökning, rättsprocess samt stöd- och skyddsåtgärder bättre kan tillgodoses (mot. 2017/18:3605, mot. 2021/22:455). Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2022. Vi avstår därför från att lägga fram ett yrkande i denna motion.

7 Förebygg sexuell exploatering

All prostitution, både den nationella och den globala över landsgränserna, är beroende av mäns efterfrågan. Det är män som upprätthåller och stimulerar efterfrågan på sexuella tjänster. Detta oavsett om den som säljer sex är kvinna, man, transperson eller icke-binär. Att kvinnor köper sex av män är mer ovanligt även om det förekommer. I en studie från Folkhälsomyndigheten framgår att 9 procent av männen i Sverige någon gång köpt sex. Av de män som köpt sex hade 80 procent gjort det utomlands. För kvinnor var siffran som köpt sex 0,5 procent.²⁵

Att majoriteten av sexköpare är män beror på den rådande könsmaktsordningen där män är överordnade och kvinnor underordnade. En sådan kontext ger män rätt att utnyttja och exploatera kvinnors kroppar. Budskapet är att andra människors kroppar är en handelsvara för mäns sexualitet, som det står dem fritt att köpa, förbruka och göra sig av med. På så sätt blir prostitutionen en del av mäns sexualiserade våld mot kvinnor. Sexhandeln är en bred samhällsfråga som påverkar relationerna mellan alla män och kvinnor, inte bara de som är prostituerade eller som köper sex. Det är viktigt att komma ihåg att prostitution ofta innebär att den som säljer sex måste ställa upp på förnedrande och våldsamt sex. Flera studier visar att kvinnor i prostitution löper stor risk att utsättas för såväl fysiskt våld, i form av misshandel och sexuellt våld, som psykiskt våld. Forskning från Kanada²⁶ visar att dödstalet för prostituerade kvinnor var 40 gånger högre än för befolkningen i övrigt. Enligt Europol påträffas årligen hundratals skjutna, strypta och misshandlade kvinnokroppar tillhörande kvinnor som blivit utsatta för sexslavhandel. Mäns efterfrågan på sexuella tjänster är därför ett stort samhällsproblem som måste motverkas med all kraft. Av denna anledning verkade Vänsterpartiet för och stod bakom lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster (sexköpslagen), som trädde i kraft i Sverige 1999. Sexköpslagen synliggör maktförhållandet mellan köpare och säljare, och ger köparen straffansvaret. Numera är förbudet mot köp av sexuella tjänster infört i brottsbalken.

²⁵ Folkhälsomyndigheten, Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter i Sverige 2017 (2019).

²⁶ Se rapport från Coalition Against Trafficking in Women (CATW), The links between prostitution and sex trafficking: A briefing handbook, 2006.

En rapport²⁷ från Jämställdhetsmyndigheten visar att prostitutionen i Sverige tycks vara relativt konstant över tid. Dock medförde covid-19-pandemin en ökning av antalet personer som befinner sig i prostitution i Sverige såväl som en särskild utsatthet för dessa personer. Personer med erfarenhet av prostitution uppvisar generellt sett höga nivåer av ohälsa, oro och brottsutsatthet. Prostitutionen i gatumiljö har fortsatt att minska i flera städer. Sedan den senaste nationella kartläggningen 2014 har det dock skett en ökning av antalet webbplatser som explicit marknadsför försäljning av sexuella tjänster. Flera verksamheter vittnar om en ökning av antalet unga, framför allt flickor, som söker stöd efter att ha utsatts för kommersiell sexuell exploatering. Bland annat förekommer att vuxna söker upp barn och unga i sexuella syften via exempelvis spelappar eller sociala medieplattformar. Barn och unga med tidigare erfarenheter av sexuella övergrepp, personer med intellektuella funktionsnedsättningar eller psykisk ohälsa, hbtqi-personer och personer i missbruk identifieras som sårbara grupper. Även migranter utan uppehållstillstånd och ensamkommande barn lyfts fram som särskilt utsatta.

7.1 Nationellt centrum och exitprogram mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål

Det behövs fler och samlade kraftåtgärder för att minska prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Utvärderingen av sexköpslagen visar att den kunskap som finns om dessa komplexa frågor är svåröverskådlig och delvis svårbedömd. Detta medför att det är svårt att göra tillförlitliga bedömningar och jämförelser. Det försvårar arbetet med utbildning och metodutveckling samt de stödinsatser som krävs för att så effektivt som möjligt kunna bekämpa prostitution och människohandel för sexuella ändamål (SOU 2010:49 s. 233).

Jämställdhetsmyndigheten har en samordnande roll när det gäller prostitution och människohandel. Myndigheten har fått och har genomfört flera regeringsuppdrag bl.a. att stärka arbetet mot att barn, unga respektive vuxna utnyttjas i prostitution och människohandel samt att kartlägga omfattningen av prostitution och människohandel för sexuella ändamål i Sverige. Det är lovvärt, men det samordnande nationella arbetet behöver enligt vår mening både bli intensivare och vara kontinuerligt.

Utredningen SOU 2010:49 föreslår att ett nationellt centrum med uppgift att leda arbetet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål inrättas. En viktig uppgift för ett sådant centrum ska vara att kontinuerligt och systematiskt samla in och sammanställa kunskap om prostitutionens och människohandelns förekomst och förändring. En annan viktig uppgift bör vara att utifrån denna kunskap utveckla metoderna i det sociala arbetet och att skapa bestående strukturer för samverkan och kunskapsöverföring.

Jämställdhetsmyndighetens rapport²⁸ visar att tillgången till specialiserat stöd för personer som befinner sig i prostitution eller som utsatts för människohandel för sexuella ändamål är ojämnt fördelad över landet. Det saknas även en nationellt sammanhållen strategi kring detta. Fler specialiserade mottagningar efterfrågas av de intervjuade, men framför allt lyfts vikten av att höja kunskapen inom ordinarie socialtjänst och hälso- och sjukvård. Det upplevs även finnas otydliga direktiv gällande vem som har

²⁷ Jämställdhetsmyndigheten, Prostitution och människohandel, Rapport 2021:23.

²⁸ Jämställdhetsmyndigheten, Prostitution och människohandel, Rapport 2021:23.

ansvar att erbjuda insatser till målgruppen, och många upplever att tillgången till hjälp är avhängig kunskapen och intresset hos enskilda handläggare.

Vänsterpartiet har tidigare föreslagit att det ska inrättas ett nationellt resurscentrum mot prostitution (mot. 2013/14:So539, mot. 2020/21:168). Vi väljer nu att upprepa detta yrkande. Ett sådant resurscentrum skulle kunna ha den inriktning som föreslås i SOU 2010:49. En systematisk metodutveckling på området skulle bl.a. kunna ligga till grund för förbättrade stödåtgärder i form av ett nationellt exitprogram för personer som vill lämna ett liv i sexhandeln. Läs mer i vår motion Stöd till personer som utsatts för sexuellt våld och exploatering (mot. 2022/23:54).

7.2 Pornografiproduktionens koppling till organiserad brottslighet

Såväl sexhandeln som porrindustrin har kopplingar till annan grov kriminalitet. I Sverige har det under de senaste årtiondena genomförts ett antal utredningar, studier och kartläggningar av olika aspekter av verksamheter som kan antas vara en del av den internationella prostitutionsindustrin. Dock saknas det en kvalitativ, djupgående och rikstäckande undersökning av sambanden mellan det ekonomiska värdet av prostitutions- och pornografiverksamheterna, det ekonomiska flödet inom eller från Sverige och aktörernas eventuella kopplingar till organiserad brottslighet nationellt eller internationellt.

Polismyndigheten anser därför att en forskningsstudie av den svenska sexhandelns kopplingar till organiserad brottslighet bör genomföras. Forskningsstudien bör kartlägga ägandestrukturer, verkliga huvudmän och andra aktörer inom de svenska prostitutionsverksamheterna och pornografibranschen som sex-, massage- och porrklubbar, organisatörer av ”sexturism”-resor, förmedling av prostituerade personer på internet, via mobilappar, på chattlinjer, genom telefonsexlinjer, på kasinon och andra legala spelverksamheter samt pornografiproducenter och förmedlare i Sverige.

En sådan studie bör fokusera på former, omfattning, utveckling samt ekonomiska flöden inom de svenska prostitutionsverksamheterna och inom pornografibranschen samt på deras eventuella kopplingar till och samarbete med individer och organiserade brottsnätverk i Sverige och andra länder.²⁹ Även livsvillkoren för de personer som involveras i pornografiproduktion bör kartläggas.

Vänsterpartiet anser att en sådan forskningsstudie skulle kunna ligga till grund inte bara för polisens arbete med att bekämpa organiserad brottslighet utan även för att ta fram adekvata stödåtgärder för de människor som utnyttjas i prostitution och pornografi.

Vi har därför föreslagit att regeringen ska ta initiativ till att kartlägga den svenska sexhandelns och porrindustrins kopplingar till organiserad brottslighet samt ta fram åtgärder som minskar porrindustrin och stöttar de människor som utnyttjas i den.

Enligt uppgift till Sveriges Radio den 28 februari 2022 hade den förra regeringen för avsikt att tillsätta en utredning för att granska förhållandena inom den svenska porrindustrin. Utredningen var tänkt att analysera myndigheternas skydd och stöd till personer som utsätts för övergrepp, liksom polisens insatser. Vidare skulle utredningen undersöka kopplingarna mellan porrindustrin och prostitution. Enligt uppgift från Regeringskansliet den 25 maj 2022 hade dock ingen utredning tillsatts. Vänsterpartiet beklagar detta och befärar att den nya högerregeringen inte kommer att prioritera frågan.

²⁹ Polismyndigheten, Lägesrapport 20, Människohandel för sexuella och andra ändamål, 2018.

Regeringen bör ta initiativ till att kartlägga den svenska sexhandelns och porrindustrins kopplingar till organiserad brottslighet samt ta fram åtgärder som minskar porrindustrin och stöttar de människor som utnyttjas i den. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7.3 Polismyndighetens arbete mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål

Arbetet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål är organiserat på olika sätt i de sju olika polisregionerna.³⁰ Tidigare fanns det en särskild prostitutionsgrupp i polisregion Stockholm, men efter en omorganisation 2019 handläggs samtliga former av människohandel, koppleri, köp av sexuell tjänst och köp av sexuell handling av barn vid utredningsenhetens sektion mot internationell grov organiserad brottslighet. Omorganisationen mötte kritik från olika organisationer som arbetar med stöd till prostituerade. Enligt Stockholmspolisen rör det sig dock om en ambitionshöjning med syftet att freda arbetet med människohandel gentemot annan resurskrävande brottslighet.³¹

I polisregionerna Väst, Syd, Mitt och Bergslagen hanteras människohandelsärenden på regional nivå. Vissa av arbetsgrupperna är placerade på enheter som även jobbar med annan grov brottslighet. I polisregionerna Öst och Nord handläggs ärenden om människohandel på polisområdesnivå. Ingen polisregion har en enhet som enbart arbetar mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Enligt en rapport³² från Brå har polisens arbete mot sexköpsbrottslighet fått en ökad prioritet de senaste åren. Samtidigt varierar det mycket inom landet hur mycket polisen arbetar mot köp av sexuell tjänst. På vissa håll pågår det knappt något arbete alls, medan det på några orter finns både resurser, engagemang och struktur för arbetet. På de flesta verksamhetsorter är arbetet också baserat på enstaka insatsveckor, och inte den sortens kontinuerliga arbete som kan fungera både avskräckande gentemot köpare och kontaktskapande gentemot säljare. Polisens arbete mot sexköpsbrottsligheten är inriktat på den brottslighet som har kopplingar till människohandel, och arbetet mot köp av sexuell tjänst har främst utgått från de människohandelsgrupper som finns i fem av de sju polisregionerna. Tanken är dock att lokalpolisområdena i framtiden ska arbeta mot renodlade köp av sexuell tjänst, medan människohandelsgrupperna fokuserar på den bakomliggande brottsligheten. Polisens inriktning mot eskortsidor gör att de relativt snabbt och enkelt kan upptäcka, utreda och lagföra ett stort antal sexköpsbrott. Men samtidigt riskerar polisen att missa flera grupper av säljare som kan vara i behov av stöd och skydd, som ekonomiskt utsatta kvinnor boende i Sverige, hbtqi-personer, personer i missbruk samt särskilt utsatta migranter på bl.a. massagesalonger och i tiggeri. Riskmedvetna sexköpare kan också söka sig till andra arenor än eskortsidorna, där de bedömer att risken att åka fast är lägre. Enligt Brå behöver arbetet ske mer kontinuerligt över hela landet och mot fler arenor där sexköpsbrott förekommer. Det arbetet kan med fördel ske hos polisen lokalt och i bättre utvecklad samverkan med socialtjänsten.

Vänsterpartiet anser, i likhet med flera hjälporganisationer, att det är mer framgångsrikt att renodla arbetet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål

³⁰ Polismyndigheten, Lägesrapport 20, Människohandel för sexuella och andra ändamål, 2018.

³¹ Pm, Ny organisation för arbete mot prostitution, 2019-11-14.

³² Brottsförebyggande rådet, Köp av sexuella tjänster – En uppföljning av lagens tillämpning, Rapport 2022:3.

genom att särskilja det från andra typer av människohandel och grova brott. Vi anser att varje polisregion bör ha en särskild enhet som arbetar med dessa ärenden. Enheterna bör arbeta uppsökande och ha ett nära samarbete med socialtjänst och ideella organisationer på området. Syftet är att få fler dömda för sexköp, koppleri och människohandel samt att stötta de människor som utnyttjas i prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Regeringen bör ge Polismyndigheten i uppdrag att organisera arbetet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål i nära samarbete med socialtjänst och ideella organisationer på området. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7.4 Stärk gränspolisens samarbete med regionkoordinatorerna mot prostitution och människohandel

Regionkoordinatorer mot prostitution och människohandel finns i region Bergslagen, Mitt, Nord, Stockholm, Syd, Väst och Öst. Regionkoordinatorn fungerar som stöd till Jämställdhetsmyndighetens nationella uppdrag rörande prostitution och människohandel för alla ändamål. I regionkoordinatorernas arbetsuppgifter ingår bl.a. att bistå regionala myndigheter, t.ex. polis och socialtjänst, med stöd vid människohandelsärenden, att synka arbetet mot prostitution och människohandel som sker på regional nivå med arbetet som sker på nationell nivå genom kontinuerlig kontakt med den nationella samordnaren mot prostitution och människohandel hos Jämställdhetsmyndigheten och att länka vidare människohandelsärenden i regionen till rätt instans. Vidare kan regionkoordinatorerna bistå med hjälp till skyddat boende, information och stöd till de utsatta.

Dessvärre finns det indikationer på att samarbetet mellan t.ex. gränspolisen och regionkoordinatorerna inte fungerar så bra och att kvinnor utvisas i stället för att erbjudas hjälp.

I lägesrapport nr 20 om människohandel rapporterar region Väst att gränspolisen under 2018 utvisade utländska kvinnor som hade befunnit sig i prostitution till de länder där de hade sin hemvist. Det handlade om kvinnor från Nigeria, Colombia, Ecuador och Ryssland som hade uppehållstillstånd och hemvist i Spanien, men också kvinnor från Moldavien, Kazakstan, Brasilien, Kina och Ukraina. Under 2018 sågs också en ökning av transpersoner som utnyttjades i prostitution. De hade sitt ursprung i Brasilien, Colombia och Malaysia. Även dessa avvisades. Enligt lägesrapporten var gränspolisens rutiner i avvsningsfall rörande möjlig människohandel föremål för en översyn. Det är för oss oklart om denna översyn lett till några åtgärder.

Under 2020 ansvarade Jämställdhetsmyndigheten för stödfunktioner för arbetet med att förebygga och bekämpa människohandel. Stödfunktionerna bestod av ett nationellt metodstödsteam, en stödtelefon och regionkoordinatorer med uppdrag att assistera yrkesverksamma inom socialtjänsten. Stödet bestod bl.a. av hjälp med att identifiera personer som kunde vara utsatta för människohandel och säkerställa att de fick sina rättigheter och behov tillgodosedda. Regionkoordinatorerna i de flesta polisregioner gjorde under året även uppsökande insatser i samverkan med Polismyndigheten riktat mot prostitutionsverksamheter på ett flertal platser i landet.³³

³³ Polismyndigheten, Människohandel för sexuella och andra ändamål – Lägesrapport 22, rapport för 2020.

Enligt lägesrapport nr 22 kom med anledning av covid-19-pandemin ett begränsat antal flickor och kvinnor till Sverige för prostitutionsändamål under 2020. De kom i första hand från Rumänien och Nigeria, men också från Ungern, Polen, Thailand, Ryssland, Ukraina och Colombia. Några enstaka kvinnor kom även från Bulgarien, Dominikanska republiken och Brasilien. Liksom tidigare år var de flesta offren kvinnor mellan 20 och 40 år. De kvinnor som utsattes för människohandel eller människohandelsliknande brott i Sverige under 2020 hade, liksom tidigare år, olika erfarenheter av prostitution. Det kunde röra sig om kvinnor som prostituerats för första gången eller kvinnor som utnyttjats i prostitutionsverksamheter i många år i andra EU-länder eller i sina ursprungsländer. Kvinnorna kom ofta från en fattig eller missgynnad bakgrund i länder där kvinnors och flickors rättigheter begränsas på olika sätt, genom systematisk diskriminering bl.a. i utbildningssystemet och på arbetsmarknaden, eller från länder där det sociala trygghetsnätet inte fungerar. Många av flickorna och kvinnorna flydde dessutom från situationer där de utsatts för olika former av fysiskt, psykologiskt och sexuellt våld som tvångsgifte, våldtäkter, sexuella övergrepp eller våld i nära relationer. Det framgår inte av rapporten hur många av dessa flickor och kvinnor som avvisades från Sverige. Däremot framgår att 29 personer som utsatts för människohandel, oavsett ändamål, under 2020 hänvisades till det s.k. återvändandeprogrammet.³⁴ Av dessa återvände 20 till hemlandet eller ursprungslandet.

Enligt Vänsterpartiet är det högst otillfredsställande att utsatta kvinnor utvisas i stället för att erbjudas stöd och skydd. Polisens samarbete med regionkoordinatorerna måste därför ses över och förbättras.

Regeringen bör ge Polismyndigheten i uppdrag att se över polisens samarbete med regionkoordinatorerna mot prostitution och människohandel i samtliga polisregioner och ta fram en handlingsplan för att stärka samarbetet i syfte att ge utsatta personer skydd och stöd. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7.5 Obligatorisk undervisning för sexköpsdömda

Vänsterpartiet har aktivt arbetat i EU-parlamentet med att sprida kunskap om den svenska sexköpslagen till övriga EU-länder. 2016 införde Frankrike en lag som bygger på den svenska modellen. Den franska sexköpslagen har dock även ett fokus på skydds- och stödåtgärder för de utsatta och innehåller bestämmelser som syftar till att ge kvinnor hjälp och stöd med att ta sig ur ett liv i prostitution. Åtgärderna möjliggörs genom en särskild fond som finansieras genom konfiskerad egendom från koppleriverksamhet. En dom för sexköp kan också innehålla krav på att den dömda ska delta i undervisning som syftar till att skapa medvetenhet om orsaker till och konsekvenser av prostitutionen.

Vänsterpartiet anser att den svenska sexköpslagen bör utvecklas så att en dom om sexköp kan innehålla villkor om att den dömda ska delta i obligatorisk undervisning om sexhandel och prostitution. Vi tror att en sådan åtgärd kan minska risken för återfall.

Regeringen bör återkomma med förslag till lagstiftning som innebär att en dom om köp av sexuell tjänst kan innehålla villkor om obligatorisk undervisning för den dömda om sexhandeln och prostitutionens orsaker och konsekvenser. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

³⁴ Återvändandeprogrammet Människohandel Prostitution för frivilligt återvändande till hemlandet. Programmet finansieras av Jämställdhetsmyndigheten och drivs av Internationella migrationsorganisationen (IOM) i Finland.

7.6 Sugardejting

Sugardejtingrelationer består i ett arrangemang mellan en äldre, ofta välbärgad, man och en yngre kvinna eller minderårig flicka. Kontaktförmedlingen sker via dejtingsajter eller appar. Sugardejting är enligt polisen den absolut vanligaste plattformen där barn och unga gör sin prostitutionsdebut. Sugardejtingplattformar genererar även, utöver sexköp, en mängd annan sexualbrottslighet riktad mot barn. Enligt Jämställdhetsmyndigheten³⁵ uppges plattformarna attrahera yngre personer som troligtvis inte hade köpt eller sålt sex i andra sammanhang. Dessvärre är det svårt för polisen att komma åt själva sugardejtingsajterna om inte koppleri, främjande av prostitution, är olagligt i det land varifrån sajten drivs.

Ett liknade fenomen är Onlyfans som är en betalsajt på sociala medier. Användare måste betala för att få se materialet en användare publicerar. Den som producerar materialet lägger innehållet bakom en betalvägg och får behålla 80 procent av intäkterna. Resten går till Onlyfans ägare. Till skillnad från många sociala medieplattformar som inte tillåter pornografiskt material så tillåter Onlyfans detta. En stängd plattform som tillåter nakenhet kan bli en individs frigörelseplattform där den egna sexualiteten kan utvecklas. Men det kan också bli precis tvärtom – att unga personer upplever sig tvingade att publicera mer och mer utmanande foton och videor för att fansen ska bli nöjda. Var gränsen går för sexköp är en svår avvägning, men när nya plattformar skapas måste det finnas en medvetenhet om att möjligheter också kan skapa utsatthet och leda till att unga människor utnyttjas sexuellt. Under coronapandemin har sajter som Onlyfans vuxit kraftigt. Enligt Polismyndighetens lägesrapport 22 finns det uppgifter om att plattformen även används för prostitutions- och människohandelsändamål.

Under en insats i Sverige mot sexuell exploatering som genomfördes inom Empact³⁶ sökte polisen särskilt efter unga svenska kvinnor och flickor, män och pojkar som riskerade att utnyttjas i prostitution via dejtingsajter. Syftet var att komma i kontakt med denna grupp av sexuellt utnyttjade individer och förmedla en direkt kontakt till socialtjänsten. Totalt anträffades 18 unga som fick möjlighet att upprätta en sådan kontakt, och av dessa fortsatte ca hälften att upprätthålla kontakten.³⁷

Vänsterpartiet anser att åtgärder omgående behöver vidtas för att försvåra det koppleri som sker via s.k. sugardejtingsajter.

Regeringen bör ge Polismyndigheten i uppdrag att särskilt söka efter unga människor som riskerar att utnyttjas i prostitution via dejtingsidor på nätet eller dejtingappar genom s.k. sugardejting. Syftet ska vara att förmedla en direkt kontakt till socialtjänsten för att de utsatta ska få hjälp och stöd att lämna prostitutionen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8 Feministisk stadsplanering

Vänsterpartiet har länge lyft och drivit frågan om feministisk stadsplanering. I Stockholms stad var vi tidigare delaktiga i att skriva in kravet på en feministisk stadsplanering i ägardirektiven för stadens bostadsbolag. Umeå kommun arbetar med ”Det könade landskapet” som ett sätt att exemplifiera framgångsrika förändringar och

³⁵ Jämställdhetsmyndigheten, Prostitution och människohandel, Rapport 2021:23.

³⁶ Empact är EU:s modell för samverkan mot allvarlig och organiserad brottslighet.

³⁷ Människohandel för sexuella och andra ändamål, Lägesrapport 20, Polismyndigheten 2018.

landmärken i staden, men även belysa de utmaningar som finns. Syftet är bl.a. att understryka vikten av att belysa könsmaktsstrukturer i samhället och visa resultatet av ett långsiktigt arbete med genusfrågor.

Enligt Brottsförebyggande rådets (Brå) nationella trygghetsundersökning för 2021 upplever kvinnor otrygghet i betydligt större utsträckning än män (36 procent jämfört med 19 procent). Det är även en större andel kvinnor än män som helt avstår från att gå ut p.g.a. otrygghet (10 respektive 2 procent). Brottsförebyggande rådets nationella trygghetsundersökningar har länge visat att det är betydligt vanligare att kvinnor känner sig otrygga i det offentliga rummet än att män gör det. Det är ett av många skäl till att det brottsförebyggande arbetet i allmänhet och planeringen av stadsmiljöer och bostadsbyggande i synnerhet behöver ett tydligt feministiskt perspektiv. Ytterst är det en fråga om demokrati. Det offentliga rummet tillhör alla och måste därför vara tryggt och välkomnande för oss alla oavsett vilka vi är.

Feministisk stadsplanering handlar om att tillföra den offentliga miljön värden som vi alla behöver, oavsett kön, ålder och funktionalitet. En väl utbyggd kollektivtrafik ökar rörelsefriheten för människor utan tillgång till bil, varav många är kvinnor. En utbyggnad av gång- och cykelvägar ökar möjligheterna att ta sig fram till fots och med barnvagn och rullator eller permobil. Väl upplysta gångstråk och gångtunnlar samt färre stora buskage vid gångvägar är andra exempel som ökar tryggheten och underlättar för i synnerhet kvinnor att riskfritt röra sig i samhället. Framför allt behöver det offentliga rummet återigen bli en viktig plats som angår oss alla. Fungerande aktiviteter, som pågår i och runt våra hem varje dygn, är möjliga att planera och synliggöra i planering och byggande. Vi behöver planera våra städer för ökad närvaro där det finns människor som gör saker tillsammans i rum som är synliga och ligger i markplan. Även om det är kommunerna som har planmonopol och förfogar över stadsplaneringen bör regeringen kunna vidta åtgärder för att stimulera och uppmuntra till ett tydligare feministiskt perspektiv vid stadsplanering och bostadsbyggande.

Regeringen bör därför återkomma med förslag på åtgärder som syftar till att uppmuntra och stimulera förekomsten av feministisk stadsplanering och bostadsbyggande. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

9 Skolan

9.1 Socionomer och familjebehandlare på högstadieskolor

I stadsdelen Angered i Göteborg används modellen ”Trygg i Angered” för samarbetet mellan stadsdelsförvaltningen och polisen för att öka tryggheten i Angered. Där finns ett trygghetsråd som består av bl.a. politiker från stadsdelsnämnden, polisledningen i polisområde Nordost, räddningstjänsten, bostadsbolag och fastighetsägare, företagarföreningen, Arbetsförmedlingen, Göteborgslokaler, park- och naturförvaltningen, idrotts- och föreningsförvaltningen, grundskoleförvaltningen, förskoleförvaltningen, Angereds-gymnasiet och Angereds ungdomsråd. Syftet är att utveckla och samordna det förebyggande och trygghetsfrämjande arbetet i stadsdelen. Vidare finns det lokala, operativa SSPF-grupper i flera områden. SSPF är ett samarbete mellan skola, socialtjänst, polis och fritid som syftar till att förebygga att ungdomar hamnar i kriminalitet eller drogmissbruk. Målgruppen är barn och ungdomar mellan 12 och 18 år. SSPF har, i olika

former, varit igång i Göteborg och Mölndal sedan 2007. År 2011 togs det fram en gemensam modell för arbetet. Varje lokalområde har en koordinator samt en arbetsgrupp och en styrgrupp som båda består av representanter från de fyra samverkande parterna. Arbetsgruppens roll är bl.a. att tidigt identifiera ungdomar i riskzon och snabbt och tillsammans sätta in insatser.³⁸

I Angered har varje högstadieskola fått en socionom och två familjebehandlare. De skolsociala samverkansteamerna ska hjälpa elever som är i farozonen för att gå in i kriminalitet att i stället fokusera på skolan. Socialtjänsten bekostar socionomen som är placerad på skolan. Fokus är elever som har hög skolfrånvaro, är stökiga eller riskerar att dras in i kriminalitet. Eftersom socionomen finns på skolan kan socialtjänsten komma in tidigare i processen, vilket gör det lättare att hjälpa de elever som är utsatta.

Regeringen bör se över möjligheten att inrätta skolsociala samverkansteam med socionomer och familjebehandlare vid samtliga högstadieskolor i socialt utsatta områden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

9.2 Destruktiva mansnormers koppling till kriminalitet

Det finns många förklaringsmodeller kring varför personer blir gängkriminella eller radikaliseras till våldsbejakande miljöer. En radikalisering sker i en kontext där många olika komponenter spelar in. Radikaliseringen bör ses inom en socialpolitisk ram, där social osäkerhet, arbetslöshet, otrygghet, skola och hopplöshet inför framtiden spelar sin roll. Detsamma gäller deltagandet i gängkriminella grupperingar. Män är överrepresenterade bland såväl våldsbejakande som gängkriminella grupperingar, men det finns även kvinnor som medverkar. Olika våldsbejakande miljöer kan ha behov av olika former av förebyggande åtgärder och måste vara anpassade till lokala förhållanden. Ungefär var tredje ensamagerande gärningsman är socialt isolerad, och metoder för att upptäcka riskbeteende som Trap-18³⁹ måste få större spridning. En gemensam nämnare för de män som dras till olika våldsbejakande miljöer och gängkriminalitet är kvinnohatet. Det är framför allt män under 25 år som dras till gängkriminalitet och extrema värderingar och som radikaliseras. Det är i miljöer som hyllar den aggressiva maskuliniteten som detta sker. Män som hyllar krig, blod och våld och som ser kvinnor som underlägsna varelser. Detta är en nidsbild av maskulinitet, dragen till sin yttersta spets. Därför behöver problematiken med våldsamt beteende, extremism och radikalisering också förstås och angripas utifrån de existerande stereotypa och destruktiva könsroller som finns och som framhålls, förstärks och reproduceras av de våldsbejakande grupperna. Vi vill se fler initiativ för att på allvar jobba med målgruppen pojkar och unga män i våldsförebyggande syfte. Skolan kommer här att spela en central roll då den når i stort sett alla främst under mellan- och högstadieåren. En idé kan vara ytterligare satsningar på att sprida det arbete med målgruppen som redan bedrivs genom Toleransprojektet via Segerstedtinstitutet vid Göteborgs universitet.

Regeringen bör ge lämplig aktör i uppdrag att ta fram en åtgärdsplan för att arbeta med pojkar och unga män i syfte att förebygga gängkriminalitet, våldsbejakande

³⁸ SSPF – Ett fokus på ungdomar i riskzon. En implementeringsutvärdering av samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritid för att motverka kriminalitet och missbruk, FoU i Väst, Göteborgsregionens kommunalförbund, 2015.

³⁹ Trap-18 Terrorist Radicalization Assessment Protocol.

extremism och destruktiva mansnormer. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

9.3 Feministiskt självförsvar och problematisering av maskulinitetsnormer

För många unga kvinnor och flickor är vardagen fylld av rädsla, obehag och en ständig beredskap för trakasserier, närmanden och t.o.m. övergrepp. Rädslan begränsar unga kvinnors handlings- och livsutrymme och hindrar dem från att utveckla en grundmurad självkänsla och ett gediget självförtroende. De tvingas ta omvägar och undvika parker och vågar inte gå ensamma utomhus sent på kvällen. Många väljer att stanna hemma på kvällen om de inte vet att de hela tiden kan ha sällskap med någon kompis.

Vi anser därför att feministiskt självförsvar bör erbjudas alla flickor i skolan från årskurs 7. Feministiskt självförsvar handlar om att skaffa sig kunskap om det sexualiserade våldet, om samarbete mellan flickor eller kvinnor samt att skaffa sig handlingsberedskap att försvara sig mentalt, verbalt och fysiskt i en värld där flickor och kvinnor är underordnade och utsatta. Feministiskt självförsvar är grundat av kvinnor för kvinnor och bygger på att flickor och kvinnor delar erfarenheter och tillsammans utarbetar strategier för att bl.a. hantera rädsla. Till skillnad från t.ex. vanliga judo- eller karatekurser handlar feministiskt självförsvar först och främst om att öka medvetenheten om pojkars och mäns sexualiserade våld mot flickor och kvinnor samt medvetandegöra flickor och kvinnor om deras möjligheter och rättigheter att försvara sig. Vetskapen om att man är värd att försvara och att man får göra det med våld om man måste stärker självförtroendet. Det gör att flickor som lärt sig feministiskt självförsvar växer och lättare kan hävda sig också i situationer som inte är direkt hotfulla.

Att introducera feministiskt självförsvar kan ske genom små förändringar i skolans styrdokument, genom inkludering i ett befintligt ämne under något eller några tillfällen per termin då instruktörer bjuds in till skolorna. I samband med att flickorna tar del av utbildning i feministiskt självförsvar behöver pojkarna problematisera och få kunskap om maskulinitetsnormer, t.ex. genom Machofabriken som är ett verktyg för arbete för jämställdhet och mot våld bland unga. Machofabriken består av filmer, övningar och samtalsunderlag som möjliggör starten på ifrågasättande av begränsande och destruktiva killnormer. Materialet är gjort för lärare, ungdomsledare, tränare, fritidspersonal, fältassistenter och andra som arbetar med unga från 13 år och uppåt.

Regeringen bör ta initiativ till att alla flickor ska erbjudas feministiskt självförsvar från årskurs 7. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Nooshi Dadgostar (V)

Andrea Andersson Tay (V)

Ida Gabrielsson (V)

Samuel Gonzalez Westling (V)

Tony Haddou (V)

Vasiliki Tsouplaki (V)

Jessica Wetterling (V)

Gudrun Nordborg (V)